

# Kinderboeken in de Pleegzorg

*Een kwalitatieve inhoudsanalyse naar de identificatiefactoren en thema's die naar voren komen in kinderboeken geschreven voor pleegkinderen van 2-6 jaar.*



Mirjam Harkema- Mulder

S5597927

Eerste beoordelaar/ thesisbegeleider: Dr. Mijntje ten Brummelaar

Tweede beoordelaar: Dr. Floor Middel

01-12-2023

Aantal woorden: 11.989 woorden

Masterthesis in het kader van de Master Orthopedagogiek, Faculteit der Gedrags- en  
Maatschappijwetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen

## Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis. Geschreven voor de opleiding tot orthopedagoog aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Voor mijn thesis ben ik gedoken in de inhoud van de kinderboeken geschreven voor jonge pleegkinderen. Pleegzorg: het vak waar ik de afgelopen jaren werkzaam in ben geweest en waar ik daarvoor al mee in aanraking kwam toen ik pleegzus werd. De ervaringen met pleegzorg van huis uit zijn een inspiratie geweest om mij steeds meer in pleegzorg te gaan verdiepen. Ik ben dan ook dankbaar dat het onderwerp van mijn thesis aansloot bij mijn ervaring en interesse.

Deze thesis had ik niet kunnen afronden zonder vertrouwen, steun en tijd van mensen om mij heen. Allereerst wil ik dan ook mijn familie bedanken. Naast dat er in de afgelopen studiejaren regelmatig op mijn kinderen is gepast door verschillende familieleden werd het ook mogelijk gemaakt om fulltime te gaan studeren. Vrijwel alle kinderboeken heb ik niet alleen hoeven lezen, maar ook voorgelezen aan mijn twee dochters. Zij gaven mij belangrijke extra indrukken en ideeën. Ook mijn collega's van pleegzorg Leger des Heils, W&G Noord wil ik bedanken voor hun enthousiasme en vertrouwen toen het onderwerp van mijn thesis bekend werd gemaakt. Graag kom ik de resultaten van mijn thesis met jullie delen. In het bijzonder wil ik nog Ruth van de Scheer, orthopedagoog bij het Leger des Heils bedanken voor haar tijd, vertrouwen en coaching gedurende mijn opleiding. Ten aanzien van het daadwerkelijke schrijven en proces van deze thesis wil ik Celine Jansma bedanken. Ik ben overtuigd van de meerwaarde van het gezamenlijke optrekken in dit proces en het ontwikkelen van een kwalitatief codeerkader. Tenslotte wil ik nog mijn dank uitspreken aan mijn thesisbegeleider Mijntje ten Brummelaar. Allereerst omdat zij mij vrijheid gaf in het kiezen van een onderwerp waar ik enthousiast van werd. Maar ook vanwege de tips, adviezen en uren meelesen die zij in mijn thesis heeft gestoken, waarbij zij mij hielp om ook zelf vertrouwen te houden in het proces.

Mirjam Harkema – Mulder, 20-11-2023



## **Samenvatting**

Het gezamenlijk lezen van kinderboeken over het wonen in een pleeggezin kan voordelen hebben voor pleegkinderen. Zij kunnen zich herkennen in het kinderboek en hierdoor ervaren dat zij niet de enige zijn. De selectie van het kinderboek dient echter zorgvuldig plaats te vinden. Tien kinderboeken geschreven over het wonen in een pleeggezin voor kinderen van 2-6 jaar zijn middels een kwalitatieve inhoudsanalyse geanalyseerd. Huidig onderzoek geeft weer op basis van welke factoren en thema's jonge pleegkinderen zich kunnen herkennen in deze kinderboeken. De kinderboeken laten een verscheidenheid aan thema's en factoren zien die besproken of afgebeeld worden. Meer onderzoek naar het effect van het gezamenlijk lezen van deze kinderboeken zou wenselijk zijn voor de praktijk.

## **Abstract**

Reading children's books about living in foster care together can have positive effects on foster children. They can relate to the book and experience through these stories they are not the only one. The selection of books to read should only be done carefully. Ten Dutch children's books written about living in a foster family have been analyzed through qualitative analysis. Current research shows based on what factors and themes young foster children can relate to these children's books. The children's books show a variety of themes and factors that are shown or told. More research into the effect of reading these children's books would be beneficial.

## Inhoudsopgave

Abstract .....	3
Inhoudsopgave .....	4
Inleiding .....	5
Methode.....	15
Resultaten .....	21
Conclusie en discussie.....	35
Literatuurlijst.....	41
Literatuurlijst kinderboeken .....	48
Bijlagen .....	49

## **Inleiding**

In 2021 verbleven er in Nederland meer dan 22.000 kinderen<sup>1</sup> in pleeggezinnen (Pleegzorg Nederland, 2022). Pleegzorg biedt opvang en zorg aan kinderen tussen de 0 en 21<sup>2</sup> jaar die om verschillende redenen in een pleeggezin verblijven (Kamerstuk, 2021; Pleegzorg Nederland, 2022). Pleegzorg is veelal een ingrijpend en complex proces voor kinderen (De Baat et al., 2019). Het wonen in een pleeggezin vraagt een bijzondere aanpassing van het kind door te moeten wennen aan een nieuwe gezinsdynamiek (Singer et al., 2012). Pleegkinderen maken vaak meerdere ingrijpende gebeurtenissen mee, zowel voordat zij in het pleeggezin wonen als ook tijdens het wonen in het pleeggezin (Greeson et al., 2011; Grietens et al., 2012; Vanderfaellie et al., 2014).

Gezamenlijk met het pleegkind kinderboeken lezen, kan het kind helpen om ingrijpende gebeurtenissen te verwerken (De Vries et al., 2017). Ook kan het volgens Pardeck en Pardeck (1987) ondersteunen bij de aanpassing van het kind naar het pleeggezin. Het ondersteunen van kinderen door middel van boeken wordt ook wel Bibliothherapie genoemd (McCulliss, 2012; Pardeck & Pardeck, 1993). Om bij te dragen aan de ontwikkeling van het kind, is het van belang dat het kinderboek zorgvuldig geselecteerd wordt (Cornett & Cornett, 1980; Hynes, 1986). Pardeck en Pardeck (1987) stellen dat in pleegzorg de keuze voor een geschikt kinderboek kan plaatsvinden in afstemming tussen de hulpverleners en de pleegouders. Ondanks meerdere studies naar bibliothotherapie bij pleegkinderen, zijn er geen Nederlandse studies verricht naar hoe kinderboeken aansluiten bij kinderen in de pleegzorg en welke thema's deze boeken bespreken.

## **Pleegzorg**

In de laatste 10 jaar is het aantal kinderen dat in pleegzorg verblijft bijna verdubbeld (De Baat et al., 2019). Pleegzorg is een vervangende opvoedsituatie voor kinderen, wat als eerste keus gezien wordt wanneer een kind niet thuis kan opgroeien (Leloux-Opmeer et al., 2016). In Nederland gaat dit samen met begeleiding aan het pleegkind, de pleegouders en ouders<sup>3</sup> door een hulpverleningsinstelling (Strijker, 2009). Pleegzorg heeft als doel om het

---

<sup>1</sup> Met de omschrijving kinderen worden zowel de kinderen als jeugdigen bedoeld die in pleegzorg verblijven (0-23 jaar).

<sup>2</sup> Met een duidelijke hulpvraag is een verlenging van de pleegzorg mogelijk tot 23 jaar.

<sup>3</sup> Met de omschrijving ouders worden de biologische ouders of adoptie ouders van het kind bedoeld.

kind een stabiele gezinssituatie te bieden en vanuit hier te laten ontwikkelen. Pleegzorg kan plaatsvinden binnen het vrijwillige kader. Dit houdt in dat de ouders instemmen met de pleegzorgplaatsing van het kind (De Baat et al., 2019). Pleegzorg kan ook plaatsvinden binnen het gedwongen kader. In dat geval is er een machtiging uithuisplaatsing gegeven in een rechtelijke uitspraak (De Baat et al., 2019). Er is dan betrokkenheid van een gecertificeerde instelling en sprake van een ondertoezichtstelling (o.t.s.) of voogdij.

Er zijn verschillende vormen van pleegzorg. Zo kunnen de pleegouders bekenden zijn van het kind of diens ouders. Deze vorm van pleegzorg wordt netwerkpleegzorg genoemd (De Baat et al., 2019). Potentiële pleegouders kunnen zich tevens melden bij een pleegzorgaanbieder voor een selectietraject tot pleegouderschap. Deze pleegouders worden bestandspleegouders genoemd (De Baat et al., 2019). Zowel netwerk- als bestandspleegouders moeten voldoen aan de criteria voor pleegouderschap vastgesteld in Artikel 5.1 van de Jeugdwet (2023). Een pleegzorgplaatsing is in eerste instantie vaak tijdelijk (Pleegzorg Nederland, 2022). Er wordt onderzocht of het kind terug naar huis zou kunnen. Als dit niet in het belang is van het kind, kan het ook zijn dat het advies gegeven wordt om het kind in het pleeggezin te laten opgroeien (Pleegzorg Nederland, 2022).

### **De emoties van pleegkinderen**

De laatste jaren is er meer onderzoek gedaan naar de emoties van pleegkinderen (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022; Grietens, 2011). Pleegkinderen worden met verschillende en wisselende gevoelens geconfronteerd (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011). Het is ook lastig om te spreken over 'het pleegkind'. Pleegkinderen zijn een heterogene groep kinderen met verschillende verhalen en van verschillende leeftijden (Grietens, 2011). Pleegkinderen voelen zich daarbij ook regelmatig alleen en vinden het moeilijk om voor hun pleegkind zijn uit te komen of houden dit bewust stil om stigmatisering te voorkomen (Grietens, 2011; Singer et al., 2012). Pleegkinderen willen graag gezien worden als 'gewone' kinderen, maar beseffen ook dat de situatie waarin zij zich bevinden niet 'gewoon' is (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011). Pleegkinderen geven echter wel vaak aan zichzelf 'normaal' te voelen (Aartsen en van Oosteren., 2020; Clé et al., 2022; Holen et al., 2022).

Het leren kennen en herkennen van emoties gebeurt al vanaf jonge leeftijd. Jonge kinderen ontdekken hun eigen emoties en de emoties van anderen. Alle mensen met wie een

kind te maken heeft, tonen emoties. Kinderen leren daardoor een verscheidenheid aan emoties en dat kan hen helpen bij het leren en begrijpen van die emoties (Denham et al., 2007). Pleegkinderen hebben echter regelmatig een achterstand in hun emotionele ontwikkeling (Van den Bergh & Weterings, 2010). Ook het tonen van emoties aan pleegouders vinden pleegkinderen regelmatig lastig, omdat zij een verminderd vertrouwen hebben in opvoeders door wat zij hebben meegemaakt (Singer et al., 2012; Van den Bergh & Weterings, 2007). Aan de start van de plaatsing is het dan ook belangrijk om te investeren in een vertrouwensrelatie (Singer et al., 2012).

Pleegkinderen geven aan regelmatig gevoelens van boosheid te ervaren omdat zij in een pleeggezin moeten wonen (Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022). Pleegkinderen geven regelmatig aan boos te zijn vanwege de ervaringen in het grillige traject voorafgaand aan de pleegzorgplaatsing. Met name als zij geen inspraak hebben gehad (Goodyer, 2016; Grietens, 2011). Ook geven zij aan gevoelens van boosheid te ervaren omdat hun ouders niet voor hen kunnen zorgen, zij soms niet op hun ouder kunnen rekenen, of dat zij zich niet gezien voelen door hun ouders. Pleegkinderen geven tevens aan boosheid te kennen met betrekking tot het contact en het gemis van hun ouders (Clé et al., 2022; Van Holen et al., 2022).

Daarnaast geven pleegkinderen aan regelmatig bezorgd te zijn over de situatie waarin zij zich bevinden (Ellingsen et al., 2012; Grietens, 2011). Deze bezorgdheid komt volgens Grietens (2011) doordat zij zich afvragen of de situatie wel zou kunnen blijven voortbestaan. Pleegkinderen noemen ook regelmatig bezorgd te zijn over het welbevinden van hun ouders of andere familieleden (Ellingsen et al., 2012; Grietens, 2011). Enkele pleegkinderen geven aan bang te zijn dat zij hun ouders kwijtraken, of angst te kennen voor de toekomst (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Van Holen et al., 2022). Pleegkinderen geven tevens aan verdriet te kennen of ontevreden te zijn, met name omdat zij hun ouders en/of andere familieleden missen (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Grietens, 2011; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022). De negatieve gevoelens die pleegkinderen ervaren lijken het meest gekoppeld aan het niet bij ouders kunnen opgroeien en de herinneringen aan thuis (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Van Holen et al., 2022).

Naast negatieve gevoelens, ervaren pleegkinderen ook blijdschap en hebben zij positieve ervaringen in de pleegzorgplaatsing. Zij wijzen dan vaak naar de goede zorg, liefde en veiligheid die zij in het pleeggezin ervaren (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Van Holen et al., 2022). Steenbakkers et al. (2021) ordenden de

positieve ervaringen van pleegkinderen als volgt: Het horen bij het pleeggezin en het zijn van jezelf, het krijgen van steun, het alledaagse normale leven, de verbeterde situaties en de groei die je doormaakt.

### **Ervaringen van pleegkinderen**

Met het verhuizen naar het pleeggezin komt er een einde aan de dagelijkse routine van het kind (Goodyer, 2016). Vinke en van de Mortel (2004) omschrijven dit als een cultuurshock voor het kind. Daarbij is het aan het begin van de pleegzorgplaatsing vaak nog niet duidelijk wanneer en of, het kind weer terug kan naar zijn ouders (Pleegzorg Nederland, 2022). Kinderen die nog niet weten waar zij zullen gaan opgroeien hebben te maken met bestaansonzekerheid (Choy & Schulze, 2009). Deze onzekerheid kan leiden tot een toename aan gedrags- of emotionele problemen bij het kind (Singer, 1996; Van den Bergh & Weterings, 2010; Weterings, 2000). Vinke en van de Mortel (2004) noemen het omgaan met bestaansonzekerheid als één van de specifieke ontwikkelingstaken die voor pleegkinderen van toepassing zijn.

Pleegkinderen hebben echter regelmatig te kampen met verplaatsingen in hun opvoedsituatie. Dit kan zijn omdat het kind maar tijdelijk in een gezin kon blijven wonen, of doordat het niet is gelukt om de pleegzorgplaatsing te laten slagen. In het laatste geval is deze verplaatsing het gevolg van een breakdown, een ongunstig voortijdig afgebroken plaatsing (De Baat et al., 2019). De gevolgen van een breakdown voor kinderen zijn groot: Kinderen kunnen regelmatig een verminderd zelfbeeld ontwikkelen door de afwijzing en hun nieuwe opvoeders wantrouwen (Van den Bergh & Weterings, 2007). Daarnaast komt uit meerdere onderzoeken naar voren dat de gedragsproblemen van het kind toenemen als het kind meer verplaatsingen het kind heeft meegemaakt (Newton et al., 2000; Van den Bergh & Weterings, 2010). Deze verplaatsing van het kind is tevens een ingrijpende levensgebeurtenis voor het kind (Grietens et al., 2012; Van den Bergh & Weterings, 2007).

Pleegkinderen hebben vaak een belaste voorgeschiedenis, waarbij zij veelal meerdere ingrijpende gebeurtenissen hebben meegemaakt zoals: ernstige en langdurige kindermishandeling, een gebrek aan opvoedvaardigheden en onveiligheid in de ouder-kindrelatie (Bartelink et al., 2017; Greeson et al., 2011; Grietens et al., 2012; Knorth, 2000; Leloux-Opmeer, 2018; Vanderfaeillie et al., 2014). Tijdens het wonen in het pleeggezin maken pleegkinderen ook ingrijpende gebeurtenissen mee zoals scheiding van hun ouders en andere familieleden, verlies of geweld (Greeson et al., 2011; Grietens et al., 2012). Enkele



pleegkinderen, volgens Biehal (2014) 0,28-2% maakt ook nog ten tijde van de pleegzorgplaatsing mishandeling mee.

Ingrijpende ervaringen kunnen grote gevolgen hebben voor het kind. Zowel internationaal als nationaal onderzoek geeft dan ook weer dat er regelmatig sprake is van trauma- en of stress gerelateerde klachten bij pleegkinderen (Greeson et al., 2011; Grietens et al., 2012; Vanderfaeillie et al., 2014). Er is steeds meer aandacht voor de gevolgen van veelvuldige stress in de kinderjaren op de fysieke en mentale gezondheid van volwassenen (Shonkoff et al., 2012). Verschillende onderzoeken tonen aan dat veelvuldige stress van invloed is op het gedrag, de emoties, de hersenontwikkeling en fysieke gesteldheid van kinderen en dat deze gevolgen levenslang kunnen aanhouden (Grietens et al., 2015; Shonkoff et al., 2012; Webster, 2022). Er wordt hierin gesproken over een samenspel tussen biologische factoren, ecologische factoren en gezondheid en ontwikkeling (Shonkoff et al., 2012).

Het is voor pleegkinderen helpend als pleegouders en ouders kunnen samenwerken en er ruimte is om loyaal te zijn aan zowel de ouders als de pleegouders. Een goed contact met de ouders verhoogd de veerkracht van het kind (Sen & Broadhurst, 2011). Ook blijkt uit onderzoek dat het helpend is voor pleegkinderen wanneer ouders achter de pleegzorgplaatsing kunnen staan (Haans et al., 2004). Er is dan ruimte voor het kind om loyaal te zijn aan beiden. Tussen het kind en zijn ouders wordt deze loyaliteit zijnsloyaliteit genoemd, een biologisch onverbreekelijk proces (Bastiaensen, 2001). Tussen pleegouders en het kind is er de mogelijkheid tot het opbouwen van een verworven loyaliteit (Boszormenyi–Nagy & Krasner, 1986). Deze loyaliteit kan worden opgebouwd doordat de pleegouders voorzien in de behoeften van het kind (Bastiaensen, 2001).

### **Bibliotherapie**

Pleegkinderen hebben door hun ervaringen en situatie extra ontwikkelingstaken (Vinke & Van de Mortel, 2004). Er wordt getracht het kind hierin zo goed als mogelijk te ondersteunen. Een mogelijkheid is kinderen te ondersteunen door het gezamenlijk lezen van kinderboeken. Kinderboeken kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het kind en het omgaan met ingrijpende gebeurtenissen (De Vries et al., 2017). Het geplande gebruiken van boeken ter verwerking van gebeurtenissen of problemen wordt Bibliotherapie genoemd (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1987). Bibliotherapie is de interactie

te noemen die plaats vindt tussen de lezer en het boek, eventueel ondersteund door een begeleider (Pardeck & Pardeck, 1987).

Het voorlezen van boeken heeft voordelen voor kinderen. Ook jonge kinderen profiteren van het gezamenlijk lezen van kinderboeken. Er is een relatie gevonden tussen kinderen die al jong voorgelezen werden en het hebben van een grotere woordenschat, betere taalvaardigheid, hogere intelligentie en het succesvoller zijn op school (Duursma et al., 2008; Mol & Bus, 2011). Naast positieve effecten in de cognitieve ontwikkeling zijn er ook positieve effecten gevonden in de emotionele ontwikkeling: Het lezen van boeken kan herkenning geven voor de gevoelens die er zijn en hieraan woorden geven (De Vries et al., 2017; Koopman, 2016; Stichting Lezen, 2017). De herkenning van de gevoelens kan vervolgens leiden tot troost, doordat de lezer ervaart dat hij niet de enige is met deze gevoelens. Lezers kunnen hierdoor een beter begrip ontwikkelen over zichzelf, hun eigen emoties en gevoelens van anderen (Koopman, 2016; Stichting Lezen, 2017). Het lezen van een boek kan dan werken als een spiegel voor je eigen gedachten en gevoelens en die van een ander, waardoor problemen opgelost kunnen worden (Cornett & Cornett, 1980; Olsen, 1975; Pardeck & Pardeck, 1993; Sevinç, 2019). Verhalen kunnen hierin ook herinneringen oproepen om ze vervolgens te verwerken (Maldonado-Lozano & Gutiérrez-Zornoza, 2022). Het boek kan helpen om te praten over de situatie of het probleem, of de situatie intern te analyseren (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998; Stewart & Ames, 2014).

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Pardeck en Pardeck (1998) stellen dat het gezamenlijk lezen van kinderboeken voordelen kan hebben voor pleegkinderen. Kinderboeken kunnen helpen bij de aanpassing van een kind in een pleeggezin en het verwerken van het scheiding en/of verlies van ouders (Baker, 2007; Pardeck & Pardeck, 1987). Kinderboeken kunnen hierin ondersteunend zijn doordat pleegkinderen zich door het lezen niet geïsoleerd, uniek en alleen voelen (Baker, 2007; Pardeck & Pardeck, 1987; Pardeck & Pardeck, 1998). Ook pleegouders zien voordelen van het lezen van kinderboeken met hun pleegkinderen. Edwards et al. (2017) verzonden een vragenlijst naar ruim 600 pleegouders en interviewden hiervan enkele om het leesgedrag van pleegouders in kaart te brengen. Met als doel meer te weten te komen over de leesgewoontes van pleegouders en welke voordelen en barrières zij hierin ervaren. De volgende positieve effecten van gezamenlijk lezen kwamen uit dit onderzoek naar voren: Pleegouders hebben het gevoel dat het gezamenlijk lezen van boeken de relatie met hun pleegkind lijkt te versterken. Ook gaven pleegouders aan dat boeken kunnen bijdragen aan het praten over gebeurtenissen en dat boeken tevens het

zelfvertrouwen en gevoel van veiligheid van het kind kunnen versterken. Als laatste wordt genoemd dat boeken een positief effect hebben op de woordenschat van het kind (Edwards et al., 2017). Baker (2007) stelt dat het lezen van kinderboeken over pleegzorg ook voordelen heeft voor de pleegouder zelf. De kinderboeken kunnen ertoe bijdragen dat pleegouders zelf meer begrip krijgen voor de gedachten en gevoelens van hun kind en dat moeilijk gedrag van het kind regelmatig gepaard gaat met onderliggende angsten. Door het lezen kunnen ook pleegouders nieuwe oplossingen en coping strategieën aanleren (Baker, 2007).

Kinderboeken kunnen eveneens bijdragen aan de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen. De Vries et al. (2017) deden een literatuurstudie naar de effecten van het gebruik van kinderboeken voor kinderen van 3-18 jaar die traumatische gebeurtenissen hadden meegemaakt. Zij onderzochten negen wetenschappelijke artikelen om de effecten en bruikbaarheid van bibliotherapie weer te geven. Positieve effecten werden gevonden op het cognitieve, gedragsmatige en emotionele domein (De Vries et al., 2017). Specifiek voor pleegkinderen vonden Maldonado-Lozano en Gutiérrez-Zornoza (2022) in hun onderzoek dat het lezen van strips kan helpen om gebeurtenissen uit het verleden te herinneren en te verwerken. Zij stellen dat door het lezen van de verhalen in de strips de gebeurtenissen van het pleegkind in het verleden opnieuw geïnterpreteerd kunnen worden (Maldonado-Lozano & Gutiérrez-Zornoza, 2022). Ook in het onderzoek van Betzalel en Shechtman (2017) kwam naar voren dat het lezen van kinderboeken bij kinderen in pleegzorg met afwezige ouders positieve effecten had. Uit het onderzoek bleek een vermindering zichtbaar in angst- en agressieklachten. Baker (2007) analyseerde acht Engelstalige kinderboeken geschreven voor pleegkinderen. Zij vond een aantal belangrijke thema's in deze boeken. Allereerst vond zij dat de pleegkinderen in de kinderboeken bang zijn om de hechting aan te gaan in het nieuwe gezin, door het verloren vertrouwen in opvoeders. Als tweede vond zij dat in de kinderboeken de pleegkinderen vaak onbedoeld probleemgedrag lieten zien, omdat zij niet de juiste sociale vaardigheden hadden aangeleerd. Een derde aspect wat in de kinderboeken naar voren kwam was het interne conflict dat de kinderen vaak het gevoel hadden hun ouders te verraden als zij een band opbouwen met hun pleeggezin (Baker, 2007).

### **Bibliotherapie: proces en voorwaarden**

Het proces van bibliotherapie verloopt door drie fasen: Als eerste is het belangrijk dat het kind zich kan *identificeren* in het boek en het boek kan *begrijpen* (Cornett & Cornett, 1980; Martell et al., 2013; Pardeck & Pardeck, 1998). Doordat de lezer zich herkent in het boek en het karakter begrijpt kan het zich verplaatsen in het boek. Hierdoor kan de lezer een

reactie krijgen vanuit eigen gevoelens ten aanzien van het boek en kan er *catharsis* plaatsvinden, dit is het tweede stadia (Cornett & Cornett, 1980; Martell et al., 2013; Pardeck & Pardeck, 1998). Catharsis is een emotionele reactie op het boek waarin de lezer dichterbij eigen gevoelens komt en eigen gevoelens kan loslaten. Als derde zal het kind nieuwe *inzichten* op doen naar aanleiding van het lezen van het boek en de strategieën die het personage gebruikt (Martell et al., 2013; Pardeck en Pardeck, 1998; Cornet & Cornet, 1980). Deze inzichten kunnen doormiddel van *integratie* ook toepasbaar worden op het eigen probleem (Pardeck & Pardeck, 1998).

Om het proces van bibliotherapie te doorlopen zijn er een aantal voorwaarden van belang. Het is allereerst cruciaal dat voor het kind het juiste boek *geselecteerd* wordt en het kind zich in het boek kan identificeren (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). Identificatie ligt in de verbinding tussen de lezer en het verhaal (Andringa, 2004; Green, 2006). Identificatie vindt volgens Graaf et al. (2007) het meest plaats tussen de lezer en het hoofdkarakter in het boek, vanuit wiens perspectief het verhaal verteld wordt. Identificatie kan plaats vinden aan de hand van gelijkenissen tussen de lezer en het karakter of het verhaal. Maar ook door sympathie en empathie voor het karakter, doordat de lezer zich wil verplaatsen in de ander (Green, 2006; Andringa, 2004). Een boek moet voldoende aansluiten bij de situatie, behoeften en gevoelens van het kind (Cornett & Cornett, 1980; Hynes, 1986; Pardeck & Pardeck, 1987). Het moet gaan om een soortgelijk probleem als het kind heeft (Georgios & Nadezda, 2022; Olsen, 1975; Pardeck & Pardeck, 1998; Sevinç, 2019). Het boek moet passend zijn bij de ontwikkelingsfase van het kind en bestaan uit correcte informatie. Voor jonge kinderen is het gebruiken van illustraties wenselijk (Stichting Lezen, 2017). Het identificeren van de problemen en het selecteren van het kinderboek voor pleegkinderen kan gebeuren vanuit de samenwerking tussen de pleegouders en de betrokken hulpverleners (Pardeck & Pardeck, 1987). Dit is in lijn met de opvatting van Smith (1989) dat het aan te bevelen is om in gezamenlijkheid een boek te selecteren. Wanneer er een niet passend boek geselecteerd wordt, kan de inzet juist leiden tot frustratie bij het kind en het gevoel geven niet begrepen te worden (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1993). Het is eveneens van belang dat er aandacht is voor het moment waarop het boek gelezen wordt, het kind moet aan het lezen te zijn (Baarda et al., 2005; Pardeck & Pardeck, 1998).

Een ander belangrijke voorwaarde is dat het lezen van het boek op de juiste manier *begeleid* wordt (Baarda et al., 2005; Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). In pleegzorg kan het lezen van het kinderboek begeleid worden door de pleegouders van het

kind (Pardeck & Pardeck, 1998). Voor de begeleiding bij het lezen van het kinderboeken is het van belang dat de begeleider het boek kent en zelf al gelezen heeft (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). Tevens dient de begeleider sensitief te zijn voor de signalen van het kind en mogelijke veranderingen in gedrag tijdens en na het lezen van het boek (Baarda et al., 2005; Pardeck & Pardeck, 1998). Een vertrouwensband tussen de lezer en de begeleider is hierbij belangrijk (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). De begeleider kan door middel van het stellen van vragen de lezer helpen om zich te identificeren met het boek en eigen gevoelens te herkennen (Baarda et al., 2005; Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). Walker et al. (2020) stellen dat het een kind kan helpen om te spreken over de veerkracht van het kind in het kinderboek. Zij maken dit zichtbaar in hun onderzoek naar de veerkracht van kinderen in kinderboeken geschreven voor kinderen van wie de ouders in de gevangenis zat. Deze kinderen groeien regelmatig op in pleegzorg (Walker et al., 2020).

### **Doel- en vraagstelling**

In Nederland zijn verschillende kinderboeken geschreven voor pleegkinderen. Het gezamenlijk lezen van kinderboeken heeft voordelen voor jonge kinderen. Kinderboeken kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het kind en de aanpassing in het pleeggezin (Pardeck & Pardeck, 1998). Het is daarvoor wel cruciaal dat het juiste boek geselecteerd wordt en dat het boek past bij de situatie en de ontwikkeling van het kind (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). Hoewel er steeds meer onderzoek gedaan wordt naar de inhoud van kinderboeken, bijvoorbeeld naar genderrollen, diversiteit ADHD, of de weergave van emoties in kinderboeken (De Bruijn, 2021; Foget et al., 2017; Sercu, 1981; Stichting Lezen, 2017). Is er geen Nederlands onderzoek gevonden naar de inhoud van kinderboeken geschreven voor pleegkinderen. Het is daarom van belang om te onderzoeken in hoeverre het mogelijk is voor het jonge pleegkind om zich in deze boeken te kunnen identificeren. Kan het pleegkind zich herkennen in de emoties ervaren door het pleegkind in het kinderboek? Welke situaties, ervaringen en problemen worden in de kinderboeken besproken? En is er de mogelijkheid voor het kind om naar aanleiding van het lezen nieuwe oplossingen en coping strategieën aan te leren? Om de keuze voor een geschikt kinderboek te ondersteunen zal dit onderzoek zich daarom richten op de wijze hoe de ervaringen van pleegkinderen omschreven worden in kinderboeken voor pleegkinderen van 2-6 jaar. Het zal een verkennend kwalitatief onderzoek zijn naar kinderboeken die geschreven

zijn voor kinderen in pleegzorg. In het onderzoek zal de volgende onderzoeksvraag beantwoord worden:

*Welke factoren en thema's die kunnen leiden tot identificatie komen naar voren in tekst en beeld van kinderboeken geschreven voor pleegkinderen van 2-6 jaar?*

Om tot beantwoording van de hoofdvraag te komen zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- *Welke algemene identificatiefactoren komen naar voren in tekst en beeld in de kinderboeken?*
- *Welke emoties van pleegkinderen komen naar voren in de kinderboeken?*
- *Welke thema's worden besproken in de kinderboeken?*
- *Welke oplossingen en coping strategieën worden er omschreven in de kinderboeken?*

### **Leeswijzer**

In het volgende hoofdstuk wordt de methode, de *kwantitatieve inhoudsanalyse* toegelicht. Deze methode is gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. In dit hoofdstuk komen onder andere het selectieproces van de kinderboeken, het gebruikte codeerschema en de betrouwbaarheid van het onderzoek naar voren. In hoofdstuk 3 volgen de resultaten van het onderzoek. In hoofdstuk 4 wordt tenslotte de conclusie weergegeven naar aanleiding van de resultaten. Deze conclusie wordt tevens ter discussie gesteld en er worden aanbevelingen gedaan.

## Methodie

### Onderzoeksdesign

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse, zoals beschreven door Flick (2018) en Schreier (2012, 2014). Een kwalitatieve inhoudsanalyse is een onderzoeksmethode waarin op een systematische manier geschreven kan worden over de betekenis van kwalitatieve data, door middel van het toeschrijven van de passende delen van de tekst aan categorieën aan de hand van een codeerkader (Schreier, 2014, p. 174). Een kwalitatieve insteek is passend omdat in dit onderzoek het begrijpen en interpreteren van de kinderboeken centraal staat (Schreier, 2014).

### Selectieproces kinderboeken

De kinderboeken voor het onderzoek zijn geselecteerd naar aanleiding van een te downloaden lijst met mogelijk geschikte kinderboeken van het platform pleegzorg.nl (Pleegzorg Nederland, z.d.). Hierop staan kinderboeken geschreven voor pleegkinderen tot 12 jaar. Op deze lijst staan in totaal ruim 60 kinderboeken voor pleegkinderen die in het Nederlands geschreven zijn. In *tabel 1* zijn de inclusiecriteria van de kinderboeken weergegeven.

### Tabel 1

#### *Definitieve Inclusiecriteria Kinderboeken:*

Inclusiecriteria	Beschrijving
Pleegzorgcontext	Het wonen in een pleeggezin. Minstens de helft van het boek (geteld in bladzijden) moet hierover geschreven zijn.
Leeftijdsadvies	2-6 jaar
Vorm	Gedrukt of e-book
Soort	Verhalenboeken of prentenboeken en therapeutische voorleesboeken
Jaar van uitgave	Vanaf 2010
Beschikbaarheid	Te bestellen op internet en/ of te lenen bij de bibliotheek.

Als eerste inclusiecriteria is opgenomen dat de kinderboeken voldoen aan de *pleegzorgcontext*, wat inhoudt: Het wonen in een pleeggezin. Tijdens de analysefase bleek dat in een aantal boeken ook geschreven werd over de voorgeschiedenis van het kind

(bijvoorbeeld de thuissituatie bij ouders). Om voldoende inzicht te bieden in de pleegzorgcontext is daarom als inclusiecriteria aangehouden dat de helft van het kinderboek (geteld in aantal bladzijden) moet gaan over het verhuizen naar- of wonen in het pleeggezin. Ten tweede is er gekozen voor de *leeftijdssrange* 2-6 jaar. In eerste instantie waren kinderboeken geselecteerd die geschreven waren voor kinderen tot en met 8 jaar. Na een eerste analyse bleek het passender om een kleinere leeftijdsrange te kiezen om te komen tot zorgvuldige vergelijkingen tussen de boeken en is vervolgens in overleg de leeftijdsrange aangepast. Het derde criteria is de *vorm* van het kinderboek. Zowel kinderboeken in gedrukte vorm, als e-books zijn meegenomen in het onderzoek. Ten vierde zijn prenten- en verhalenboeken en een therapeutisch voorleesboek geïncludeerd (zie inclusiecriteria ‘*soort*’). Boeken met een in eerste plaats informatief doel zijn echter niet meegenomen in het onderzoek, omdat in het onderzoek de herkenning centraal staat in plaats van het onderzoeken van kennis. Om de actualiteit en de kans op correcte informatie van het kinderboek te vergroten zijn kinderboeken geïncludeerd die geschreven zijn vanaf 2010 (zie inclusiecriteria ‘*jaar van uitgave*’). Tenslotte is er rekening gehouden met de *beschikbaarheid* van het boek, en er is één boek afgevalen omdat de onderzoeker deze niet heeft weten te bemachtigen. In *tabel 2* staat de reden van exclusie weergegeven van kinderboeken die afgevalen zijn tijdens de analysefase.

## Tabel 2

### *Exclusieredenen van Kinderboeken tijdens Analysefase*

Auteur	Titel	Reden exclusie
Delfos, M	Oline het Olifantje	Exclusie op basis van pleegzorgcontext: meer dan de helft van het boek gaat over verslavingsproblematiek.
Drop, E	Gigi & Mik	Exclusie op basis van pleegzorgcontext: het daadwerkelijke wonen in het pleeggezin komt niet aan de orde.
Geldof, W.	Ollie en het kronkeldier	Exclusie op basis van leeftijdsrange
Hilgeman-Witte, M.	Ziva is jouw naam	Exclusie op basis van beschikbaarheid
Sellen- ten Brinke, N	Hier woon ik	Exclusie op basis van leeftijdsrange

Naar aanleiding van het selectieproces bleken er tien kinderboeken geschikt voor het doel van het onderzoek. Deze zijn allen meegenomen in het onderzoek. In *Tabel 3* is de lijst met geanalyseerde kinderboeken opgenomen. In *bijlage 1* is nog een overzicht opgenomen



met de kinderboeken vanaf 2010 die al voorafgaand aan de analysefase zijn afgevallen met daarin de redenen van exclusie opgenomen.

**Tabel 3**

*Overzicht Geanalyseerde Kinderboeken*

Auteur	Titel	Jaar van uitgave	Vorm	Leeftijdsadvies (indien vermeld)
Biemond, A.	Eegje pleegje	2020	Prentenboek	3-5
Dumoulin, A. & Vliet, M. van	Ukkepuk gaat ergens anders wonen	2022	Prentenboek	1-7
Delfos, M	Patja de gevlekte Panda	2023 <sup>4</sup>	Therapeutisch voorleesboek	4-8
Galindo, R.	Mijn nieuwe moeder en ik	2016	Prentenboek	4+
Haaren, Y. van	Een Thuis voor Muis	2021	Prentenboek	
Janssen, K	Sammy krijgt pleegouders	2015	Prentenboek	5+
Kolle, D	Bas kan niet meer bij mama wonen	2010	Verhalenboek	4-8
Ledegen, L. & Jacobs, L.	Pipa vindt een weg	2013	Prentenboek	4+
Shelley Vos	Als je opeens ergens anders woont	2022	Prentenboek	
Selles-ten Brinke, N.	Je hoeft niet te kiezen	2015	Prentenboek	4-6

**Onderzoeksinstrument**

Het maken van een codeerkader is essentieel voor het onderzoeken van de data door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse (Flick, 2018). Voor een volledig overzicht van de codeboom, zie *tabel 4*. Voor het maken van de codeboom is gebruik gemaakt van zowel deductieve als inductieve strategieën (Schreier, 2012). Dit doet recht aan het onderzoek aangezien hierdoor zowel de bekende thema's vanuit de literatuur naar voren komen, als ook de thema's vanuit de kinderboeken zelf. De codeboom is allereerst opgesteld naar aanleiding van de onderzoeksvragen (Schreier, 2012). De codeboom bestaat om deze reden uit de

---

<sup>4</sup> Patja de gevlekte Panda is in 2023 opnieuw als vijfde herziene druk uitgegeven, tevens beschikbaar als e-book. De onderzoeker had echter de versie van 1999 al in het bezit. De beide boeken zijn op inhoud vergeleken. Er zijn geen verschillen in de inhoud van de beide kinderboeken die relevant is voor huidig onderzoek.

volgende hoofdcategorieën: ‘algemene identificatiefactoren’, ‘emoties’, ‘thema’s’ en ‘oplossingen en coping strategieën’. Het merendeel van de subcategorieën zijn deductief, vanuit de literatuur, tot stand gekomen. Echter de codeeenheden behorende bij de subcategorieën zijn eveneens door inductieve strategieën of logica aangevuld (Schreier, 2012). De codeboom is verder uitgewerkt in een codeboek. In *bijlage 2* is het codeboek opgenomen en wordt aan de hand van de theorie van Schreier (2012) duiding gegeven aan de categorieën. Dit houdt in dat alle categorieën zijn voorzien van een naam en er een beschrijving is gegeven van wat er bedoeld wordt met deze naam, er voorbeelden van de categorie zijn toegevoegd en er ook is aangegeven wanneer er overlap kan plaatsvinden met de regels omtrent de beslissingen (Schreier, 2012). Ook is in het codeboek een weergave opgenomen van de relevante theorieën die gebruikt zijn bij het samenstellen van de categorieën en codeeenheden. Hiermee wordt de navolgbaarheid in het tot stand komen van de categorieën en codeeenheden vergroot.

#### **Tabel 4**

##### *Codeboom Kinderboeken*

###### **Algemene identificatiefactoren:**

Type pleegkind	Dier, pleegjongen, pleegmeisje
Type plaatsing	Bestandsplaatsing, netwerkplaatsing
Variant:	Voltijd pleegzorg, deeltijdpleegzorg
Situatie	Voorgeschiedenis, uithuisplaatsing, start plaatsing, langdurige plaatsing

###### **Emoties:**

Emoties:	Boos, bang, blij, verdrietig, schuldig,
Complexiteit in emoties	algemeen

###### **Thema's**

Gemis	algemeen
Contact ouders	Bezoekregeling, weinig contact
Mening ouders t.a.v. uithuisplaatsing	toestemming, beleving
Acclimatisatie	Wennen, contrast voorgeschiedenis
Anders zijn	Algemeen, fysieke verschillen

Bestaanszekerheid	Onzekerheid, complexiteit, duidelijkheid
Specifieke problemen	Eetproblemen, slaapproblemen, gedragsproblematiek, moeiten in omgang met anderen, moeite met openheid

### **Coping strategieën/ oplossingen**

Coping	Actief aanpakken en oplossen, steun zoeken, uiten van emoties, geruststellende gedachten/plek, troost en steun d.m.v. een knuffel
--------	---

## **Kwaliteitswaarborging**

De kwaliteit van een kwalitatieve inhoudsanalyse kenmerkt zich door de repliceerbaarheid (Schreier, 2012). Doordat de meeste categorieën zijn vastgesteld op basis van deductieve strategieën is de inhoudsanalyse minder aan toevalligheden onderworpen (Flick, 2018). Door ook gebruik te maken van inductieve strategieën is er echter wel voldoende ruimte geboden voor diepgang in het onderzoek. Er is tijdens het onderzoek zorgvuldig gekeken naar de criteria waaraan de geanalyseerde kinderboeken moeten voldoen om voor voldoende overlap te zorgen. Aan de hand van de eerste analyserondes zijn deze criteria tevens bijgesteld, zodat dat de kinderboeken allen voldoende overeenkomsten boden om uiteindelijk te komen tot representatieve resultaten voor het doel van het onderzoek. Al de kinderboeken die voldeden aan de criteria zijn geanalyseerd, er is niet gekozen voor een steekproef. Het codeerkader dat grotendeels is ontstaan vanuit deductieve strategieën en het includeren van alle kinderboeken die voldoen aan de inclusiecriteria maken dat de validiteit van het onderzoek gewaarborgd wordt. Om ook de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen is er tijdens het proces bij het onderdeel *evaluatie en verbeteren codeerkader* in gezamenlijkheid met een tweede onderzoeker naar het codeerkader gekeken (Schreier, 2014, p. 174). Aan de hand van het gezamenlijk coderen van twee kinderboeken is het codeerkader aangescherpt en verbeterd. Daarnaast is er na het vaststellen van het codeerkader nog een derde boek gecodeerd, aan de hand van deze analyses is ook de codering in het derde boek aangescherpt en verbeterd.

## **Analysemethode**

De kinderboeken zijn geanalyseerd op basis van vormgeving en taalgebruik. Voor deze analyse is het proces van een kwalitatieve inhoudsanalyse weergegeven door Schreier (2014) gevolgd. Voor het verwerken en analyseren van de data is gebruik gemaakt van het softwareprogramma Atlas.Ti.23. Voorafgaand aan het analyseren van de documenten is de onderzoeker allereerst vertrouwd geraakt met de data, zoals aanbevolen door Schreier (2014).

Ook heeft er een proefcodering plaatsgevonden in de kinderboeken (Schreier, 2014). De boeken zijn allen minstens driemaal geanalyseerd en gecodeerd, waarin de coderingen op verschillende dagen zijn verricht. Daarbij is de procedure gevolgd die is beschreven door Schreier (2014). Met betrekking tot de inhoud van de kinderboeken is ervoor gekozen om het eventuele voor- en nawoord en de tussenkopjes niet mee te nemen in het onderzoek, omdat dit niet bijdraagt aan de herkenning in het kinderboek voor het pleegkind.

## Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven op basis van de hoofd- en subcategorieën zoals vastgesteld in het codeerkader. Om deze reden worden eerst de algemene identificatiefactoren weergegeven; waarna de emoties volgen; als derde worden de thema's besproken en tenslotte de oplossingen en coping strategieën.

### Algemene identificatiefactoren

De algemene identificatiefactoren beschrijven het type pleegkind, type plaatsing, de variant en de situaties beschreven in het kinderboek. Onderstaand in *tabel 5* zijn de uitkomsten gezamenlijk gepresenteerd. Ze worden vervolgens per codeereenheid omschreven.

**Tabel 5**

#### *Algemene identificatiefactoren*

	Als je opeens ergens anders woont	Een thuis voor muis	Je hoeft niet te kiezen	Mijn nieuwe moeder en ik	Sammy krijgt pleegouders	Eegje Pleegje	Pipa vindt een weg	Ukkepek gaat ergens anders wonen	Patja de gevlekte Panda	Bas kan niet meer bij mama wonen
Type pleegkind	d	d	m	d	j	d	d	m	d	j
Type plaatsing	b	n			b				b	b
Variant	v	v	v	v	d	v	v	v	v	v
Voorgeschiedenis		•			•	•	•	•		•
Uithuisplaatsing		•	•		•	•		•		•
Start plaatsing	•	•	•	•	•	•	•	•		•
Langdurige plaatsing							•		•	

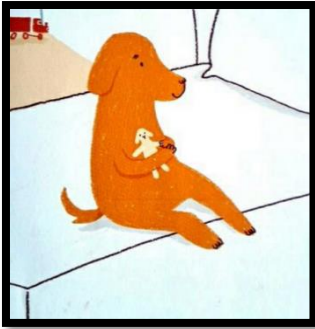
Pleegkind: d=dier, m=meisje, j=jongen, plaatsing: b=bestandsplaatsing n=netwerkplaatsing, variant: v=voltijd d=deeltijd

#### *Type pleegkind*

In de categorie type pleegkind wordt weergegeven of het pleegkind is afgebeeld en omschreven als een pleegmeisje, pleegjongen of een dier. Van de tien onderzochte boeken wordt het pleegkind in zes boeken afgebeeld als een dier. In twee kinderboeken: *Sammy krijgt pleegouders* en *Bas kan niet meer bij mama wonen* is het pleegkind afgebeeld als een jongen. Het pleegkind is in eveneens twee kinderboeken afgebeeld als een meisje namelijk: *Ukkepek gaat ergens anders wonen* en *Je hoeft niet te kiezen*.

**Figuur 1**

*Pleegkind is een dier*



Noot: uit *Mijn nieuwe moeder en ik* (Galindo, 2016, p. 5).

**Figuur 2**

*Pleegjongen*



Noot: uit *Sammy krijgt pleegouders* (Janssen et al. 2015, p. 2).

**Figuur 3**

*Pleegmeisje*



Noot: uit *Ukkepuk gaat ergens anders wonen* (Dumoulin, & Van Vliet, 2021, p. 0).

### ***Type plaatsing***

Met de categorie type plaatsing wordt weergegeven of het pleegkind opgroeit in een voor het kind onbekend bestandspleeggezin of een pleeggezin gevonden uit het netwerk. In vijf van de tien kinderboeken is voldoende duidelijk aangegeven of te herleiden of het pleegkind opgroeit in een bestands- of netwerkpleeggezin. In één boek gaat het duidelijk om een netwerkpleegzorgplaatsing. In het boek: *een thuis voor muis* is omschreven: “Fijn logeren bij zijn vriendin!” (Van Haaren, 2021, p. 10). In vier boeken gaat het om een bestandspleegzorgplaatsing. In deze boeken komt dit naar voren doordat er duidelijk wordt gemaakt dat het pleegkind deze pleegouders nog niet kent of zich voor stelt. In *Sammy krijgt pleegouders* staat: “Die kent hij niet.” toen Sammy hoorde met welke pleegouders hij kennis ging maken (Janssen et al., 2015, p. 4). In vijf kinderboeken is niet voldoende duidelijk te herleiden of het pleegkind in een netwerk- of bestandspleeggezin woont.

### ***Variant***

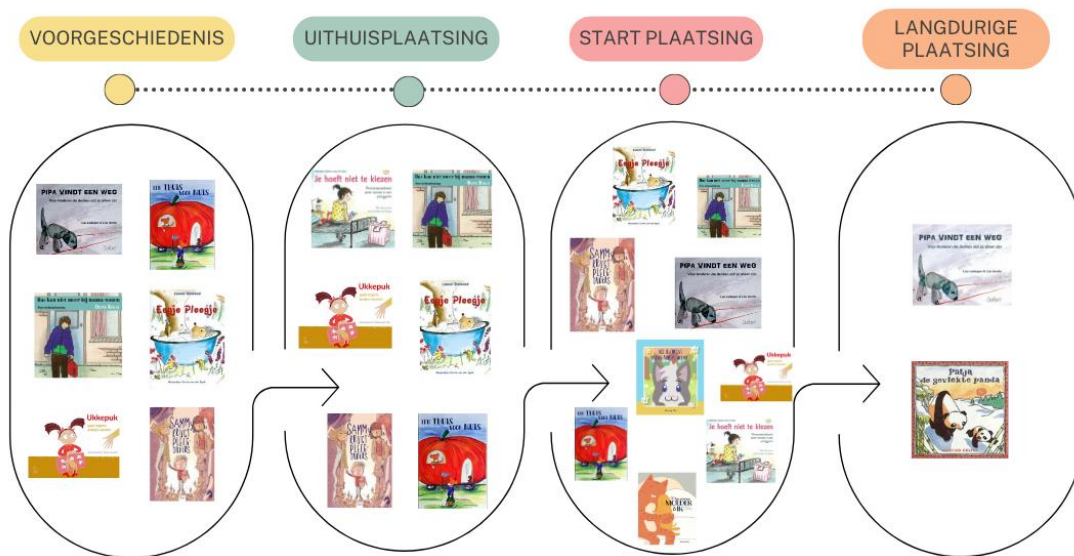
Onder de categorie ‘variant’ wordt omschreven of het kind voltijd (zeven dagen per week) of deeltijd in het pleeggezin verblijft. In negen kinderboeken is de variant voltijdspiegelzorg. In één boek wordt er omschreven dat het pleegkind deeltijd in het pleeggezin woont. In *Sammy krijgt pleegouders* gaat Sammy de weekenden terug naar zijn moeder.

### ***Situatie***

Met de categorie situatie wordt een weergave gegeven van de mogelijke situaties die het pleegkind in het kinderboek doormaakt. De volgende situaties zijn hierbij onderscheiden: de voorgeschiedenis, uithuisplaatsing, start plaatsing en langdurige plaatsing. In *figuur 4* wordt per situatie weergegeven of deze aanwezig is in de kinderboeken. In zeven kinderboeken wordt niet één situatie, maar meerdere situaties beschreven. In vijf boeken gaat dit om een doorlopende lijn vanuit de voorgeschiedenis, naar de uithuisplaatsing en wordt dit vervolgd door een omschrijving van de start van de pleegzorgplaatsing. De start van de pleegzorgplaatsing komt op één na in alle boeken naar voren. Alleen *Patja de gevlekte Panda* omschrijft geen andere situatie dan een langdurige pleegzorgplaatsing.

**Figuur 4**

*Weergave van de Situaties in de Kinderboeken*



Noot: Afbeelding bevat de voorpagina's van de kinderboeken die gebruikt zijn voor het onderzoek. Voor een volledig overzicht hiervan zie *tabel 3* bij methode.

**Voorgeschiedenis.** Zes boeken beginnen over de voorgeschiedenis van het kind, waarbij de thuissituatie bij ouders centraal staat. In het boek *Sammy krijgt pleegouders* wordt omschreven hoe Sammy gezamenlijk met zijn moeder thuis is en hij ontbijt met chocokoekjes in plaats van brood, omdat het brood op is. In *een thuis voor muis* komt naar voren dat de voorgeschiedenis plezierig en fijn kan zijn bijvoorbeeld door de zin: “In een gezellig bos woonden papa en muis. In hun caravan voelden zij zich thuis.” (Van Haaren, 2021, p. 3).

**Uithuisplaatsing.** De uithuisplaatsing wordt in zes kinderboeken beschreven of afgebeeld. In al deze boeken wordt dit omschreven doordat er spullen van het kind verzameld

worden of mogen worden. Zo beschrijft het boek Ukkepuk de situatie als volgt: “Op een dag komt er een mevrouw die Ukkepuk’s pyjama in een koffer stopt en haar meeneemt met de auto.” (Dumoulin, & Van Vliet, 2021, p. 13). Viermaal is er bij de uithuisplaatsing een andere partij betrokken. Driemaal is dit een hulpverlener die ook de beslissing neemt om tot een uithuisplaatsing over te gaan. In *Bas kan niet bij mama wonen* is dit bijvoorbeeld Marijke, die Bas al langer kent omdat zij af en toe komt kijken hoe het met Bas gaat. Naast Marijke zijn er tevens politieagenten aanwezig.

**Start pleegzorgplaatsing.** In negen van de tien boeken wordt de start van de pleegzorgplaatsing beschreven. Driemaal wordt dit aangeduid door te schrijven over het net komen wonen in het pleeggezin en het moeten wennen aan het wonen in het pleeggezin. Bijvoorbeeld in *Als je opeens ergens anders woont* start het boek met de situatie waarin Coen de mensen waarbij hij gaat wonen nog niet zo goed kent: “Coen woont er pas net, dus hij kent ze nog niet zo goed.” (Vos, 2020, p. 4). In zes boeken volgt de start van de plaatsing op de omschreven voorgeschiedenis en uithuisplaatsing. Dit wordt bijvoorbeeld omschreven door het voorstellen aan pleegouders zoals in *Bas kan niet meer bij mama wonen*.

**Langdurige plaatsing.** In twee boeken wordt duidelijk dat het om een langdurige pleegzorgplaatsing gaat. In het boek *Patja de gevlekte Panda* kan Patja zich de uithuisplaatsing niet herinneren omdat hij toen nog maar een baby was en wordt in het boek duidelijk gemaakt dat hij nu al ouder is. In het boek *Pipa vindt een weg* wordt de langdurige plaatsing omschreven doordat Pipa inmiddels al vele lenten in het pleeggezin woont.

## **Emoties**

De categorie emoties geeft een weergave van de emoties die het pleegkind zelf ervaart in het kinderboek. Ook wordt met de complexiteit in emoties omschreven hoe in het kinderboek gesproken wordt over het ervaren van wisselende en verschillende emoties of het zelf niet weten welke emoties ervaren worden.

### ***Emoties***

In alle kinderboeken komen emoties van pleegkinderen naar voren. De emoties ‘bang’ en ‘blij’ zijn het meest vertegenwoordigd in de kinderboeken, waarbij beide emoties 29,29 %



<sup>5</sup> uitmaken van het totale aantal emoties in de kinderboeken. Ook komt de emotie ‘verdrietig’ vaak voor, deze emotie maakt 27,27% uit van het totale aantal emoties. Tenslotte maken ‘boos’ en ‘schuldig’ beiden 7,07% uit van het totaal aantal emoties.

**Bang.** De emotie bang is naar voren gekomen in negen van de tien kinderboeken. Bang zijn komt bijvoorbeeld naar voren als het pleegkind zich afvraagt of hij weer weg moet zoals in *Als je opeens ergens anders woont* of *Bas kan niet meer bij mama wonen*. Bang zijn komt tevens naar voren bij de onzekerheid hoelang de pleegzorgsituatie voort zal duren zoals in *Een thuis voor muis*. De emotie bang komt ook naar voren wanneer er gesproken wordt over de voorgeschiedenis en uithuisplaatsing en deze emotie komt regelmatig terug tijdens de pleegzorgplaatsing zelf. In het boek *Ukkepuk gaat ergens anders wonen* wordt omschreven dat Ukkepuk bang wordt als ze haar vader en moeder ruzie ziet maken. Later in dit boek wordt dan ook genoemd dat Ukkepuk bang is dat haar pleegouders boos op haar worden. In *Bas kan niet meer bij mama wonen* komt de emotie bang naar voren als er gesproken wordt over de uithuisplaatsing. Later in het boek wordt Bas opnieuw bang als hij een politieauto ziet staan, die hem herinnert aan deze uithuisplaatsing.

De emotie bang komt met name naar voren in de vorm van spannend, zenuwachtig en ongeduldig als het gaat om de bezoeken met ouders. Zo wippen zowel Sammy in *Sammy krijgt pleegouders* als Lieke in *Je hoeft niet te kiezen* ongeduldig op en neer op de bank, als de moeders op bezoek komen. Ook in *Bas kan niet meer bij mama wonen* is Bas gespannen voordat hij naar zijn moeder toe gaat. De emotie bang komt in twee boeken naar voren in het anders zijn dan anderen. Ter illustratie is Patja in *Patja de gevlekte Panda* is bang voor de mening van anderen omdat zij er anders uit ziet als de andere Panda's. Tenslotte wordt de emotie angst in twee kinderboeken gezien bij de moeite met het zich openstellen naar anderen. Deze ander is in deze boeken de pleegouder, in één boek wordt deze angst ook gezien bij het gesprek met de hulpverlener.

**Blij.** In acht kinderboeken komt de emotie blij naar voren. Blijdschap wordt gezien als het gaat om de bezoeken en contacten met ouders. In *Eegje Pleegje* wordt de blijdschap naar voren gebracht in contact met haar moeder: “‘O wat ben ik blij’, zong Eegje. ‘Kga bij mama op bezoek!’” (Biemond, 2020, p. 25). In het boek *Sammy krijgt pleegouders* wordt blijdschap gezien als zijn moeder trots op hem is. De emotie blij komt ook naar voren als het pleegkind

---

<sup>5</sup> De percentages in de resultaten geven de relatieve rij frequentie weer: de frequentie van de waarnemingen, gedeeld door het totale aantal waarnemingen van de categorie.

het fijn vindt in het pleeggezin. *Eegje Pleegje* verwoordt dit zo: “..en werd alweer een beetje blij. Want ze voelde diep van binnen: ik hoor hier echt bij.” (Biemond, 2020, p. 23). Ook *Ukkepuk* is blij en danst samen met haar pleeggezin op leuke liedjes.

De emotie blij komt ook meerdere malen naar voren als het pleegkind zijn gevoelens en gedachten durft te uiten naar anderen en hierin het gevoel heeft begrepen te worden en gerustgesteld wordt. Bij Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen*, wordt deze emotie meerder malen omschreven als opluchting. Ook in *Patja de gevlekte Panda* wordt het volgende benoemd nadat zij haar gevoelens heeft gedeeld met haar pleegouders: “Patja werd weer vrolijk, echt vrolijk. En ze kreeg weer plezier in wat ze goed kon.” (Delfos, 2022, p. 33). Tenslotte wordt de emotie blij tweemaal gezien bij het inzetten van kwaliteiten. Bij Pipa is deze emotie omschreven als trots. Pipa, in *Pipa vindt een weg* is trots als hij een ander helpt door te ruiken met zijn goede neus.

**Verdriet.** In acht kinderboeken is de emotie verdriet bij het pleegkind aanwezig. Verdriet komt met name voor met als reden het gemis van ouders. In *Als je opeens ergens anders woont* voelt Coen Konijn zich verdrietig omdat hij zijn ouders mist. Ook tijdens de uithuisplaatsing wordt regelmatig verdriet aangegeven. In *Bas kan niet meer bij mama wonen* komt dit verdriet ook terug bij het terugblikken op de uithuisplaatsing. Wanneer er beschrijvingen gedaan worden over de voorgeschiedenis van het kind zien we eveneens de emotie verdriet naar voren komen. In het boek *Ukkepuk gaat ergens anders wonen* is Ukkepuk verdrietig als zij in haar thuissituatie bij ouders het gevoel heeft dat niemand haar ziet. Ook Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen* uit zijn verdriet als het gaat om zijn thuissituatie. De emotie verdriet komt ook in meerdere boeken naar voren bij het gevoel anders te zijn dan anderen. In *Een thuis voor muis* is muis verdrietig als hij zich anders voelt en ook als hij gepest wordt door zijn pleegbroer. Ook Patja in *Patja de gevlekte Panda* is verdrietig omdat zij er fysiek anders uit ziet dan anderen en zij zich hierdoor alleen voelt.

**Boos.** De emotie boos is naar voren gekomen in vier kinderboeken. Daarin wordt er éénmaal geen duidelijke reden gegeven voor de emotie namelijk in volgende citaat uit *Als je opeens ergens anders moet wonen*: “Plotseling voelt Coen Konijn zijn buik borrelen, soms voel ik mij ook zo boos, denkt hij.” (Vos, 2020, p. 12). Boosheid komt in *Mijn nieuwe moeder en ik* naar voren wanneer het pleegkind zich moet houden aan de regels in het pleeggezin. De emotie boos komt in twee kinderboeken met name naar voren gezamenlijk met een andere emotie zoals angst, verdriet, of schuld. Boosheid lijkt dan vaak een signaal te zijn van een ander onderliggende emotie. Ook durft het pleegkind in deze twee kinderboeken zijn boosheid

niet te laten zien. In *Patja de gevlekte Panda* staat: “Soms wilde ze schoppen en keihard nee roepen. Maar ja, dat kon niet, want misschien mocht ze dan niet meer met vader en moeder en de andere kinderen bij de bamboevelden wonen.” (Delfos, 2022, p. 19).

**Schuldig.** De emotie schuldig komt in vier kinderboeken naar voren. De emotie schuld wordt het meest gezien naar aanleiding van de uithuisplaatsing. In drie van de kinderboeken geeft het kind zichzelf de schuld van de uithuisplaatsing. In *Ukkepuk* wordt dit als volgt omschreven: “Waarom moet ze weg? Is ze niet lief geweest?” (Dumoulin, & Van Vliet, 2021, p. 15). In de kinderboeken *Bas kan niet meer bij mama wonen* en *Patja de gevlekte Panda* wordt de emotie schuldig gedurende het boek meerdere malen ervaren door het pleegkind. In beide boeken is dit dan ook onderwerp van gesprek en wordt er over de schuldgevoelens gesproken, waarna deze gevoelens afnemen. De emotie schuldig zien we in deze boeken ook terug naar aanleiding van ongepast gedrag. Bijvoorbeeld nadat Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen* in zijn bed heeft geplast en in *Patja de gevlekte Panda* nadat Patja strikken heeft gestolen. In beide boeken worden de pleegkinderen hierin gerustgesteld en wordt er door pleegouders gekeken naar de verklaring achter het gedrag.

### ***Complexiteit in emoties***

In de helft van de kinderboeken ervaart het pleegkind complexe emoties. Tijdens de pleegzorgplaatsing komt de complexiteit van de emoties met name naar voren doordat het pleegkind zelf niet weet welke emoties ervaren worden, of meerdere emoties op hetzelfde ervaren worden. In meerdere kinderboeken komt dan ook naar voren dat het pleegkind zelf niet meer weet welke emoties zij ervaren. In *Pipa vindt een weg* is dit als volgt omschreven: “Eenzaam, verdrietig, honger of dorst?” (Ledegen & Jacobs, 2013, p. 19). Ook volgend citaat uit *Als je opeens ergens anders woont* geeft dit weer: “Soms voel ik alles tegelijk. En soms gaat het heen en weer.” (Vos, 2020, p. 26). De complexiteit in emoties komt ook naar voren doordat pleegkinderen aangeven zich in de war of raar te voelen. In twee kinderboeken komt dit naar voren bij de uithuisplaatsing. Bijvoorbeeld in *Bas kan niet meer bij mama wonen* op het moment dat hij samen met zijn hulpverlener Marijke zijn tas pakt. Het wordt als volgt omschreven: “Bas voelt zich heel raar in zijn hoofd. Het lijkt net of hij droomt.” (Kolle, 2010, p. 21).

Ook wanneer er gesproken wordt over de voorgeschiedenis van het kind komt de complexiteit in emoties naar voren doordat het pleegkind zich in de war voelt. *Ukkepuk* voelt zich in de war omdat haar vader de ene keer lief, en de andere keer boos is. In *Patja de*

*gevlekte Panda* en *Je hoeft niet te kiezen is de complexiteit* in emoties zichtbaar in het anders zijn dan anderen. De complexiteit wordt eveneens in *Patja de gevlekte Panda* ervaren in combinatie met het geen controle hebben over het gedrag.

## **Thema's**

Onder de hoofdcategorie thema's worden de volgende categorieën besproken: gemis, contact met ouders, mening van ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing, acclimatisatie, bestaanszekerheid, anders zijn en specifieke problemen.

### ***Gemis***

Het gemis van ouders komt naar voren in vijf kinderboeken. In *Als je opeens ergens anders woont* mist Coen Konijn zijn mama en papa. In het boek *Pipa vindt een weg* komt gemis relatief het meest naar voren (42,86%) ten opzichte van het totaal. Pipa mist zijn moeder en denkt haar ook te horen of ruiken. In *een thuis voor muis* komt ook naar voren dat muis graag bij zijn papa wil zijn.

### ***Contact met ouders***

Met de categorie contact met ouders wordt weergegeven op welke manier er in het kinderboek geschreven wordt over het contact met ouders. In vier van de tien kinderboeken komt naar voren dat er een bezoekenregeling is tussen het kind en de ouder. In *Sammy krijgt pleegouders* gaat Sammy de weekenden terug naar zijn moeder. Eénmaal is de bezoekenregeling bij pleegouders thuis. In *Je hoeft niet te kiezen*, komt de moeder van Lieke thuis in het pleeggezin. Eén keer wordt duidelijk aangegeven dat het bezoek plaats vindt op het kantoor van de hulpverlener. Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen* gaat gezamenlijk met zijn hulpverlener Marijke naar haar kantoor en ziet hier zijn moeder. *Eegje pleegje* gaat ook bij haar moeder op bezoek, de locatie wordt in het midden gelaten. In twee boeken wordt er aangegeven dat er weinig of geen contact is met ouders. In het kinderboek *Ukkepuk* staat: “En ze heeft een papa en mama die ze niet vaak ziet, maar die wel van haar houden!” (Dumoulin, & Van Vliet, 2021, p. 25). *Patja de gevlekte Panda* kent haar ouders niet en is als baby al bij haar pleegouders komen te wonen.

### ***Mening van ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing***

Onder de categorie mening van ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing wordt omschreven op welke manier deze mening van ouders wordt weergegeven in het kinderboek. Er is een onderscheid gemaakt tussen de beleving van ouders en of er in het kinderboek door ouders ook toestemming gegeven wordt aan het kind om bij de pleegouders te wonen. In twee kinderboeken is er zowel beleving, als toestemming naar voren gekomen. De beleving van ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing is in vier kinderboeken zichtbaar gemaakt. In al deze boeken vindt de ouder de uithuisplaatsing onprettig. Tweemaal moet de moeder dan ook huilen. En één keer in *Bas kan niet meer bij mama wonen* hoort Bas tevens schreeuwen op het moment dat hij boven zijn spullen pakt voor de verhuizing. In vier van de tien kinderboeken komt naar voren dat de ouder het kind toestemming geeft om te wonen in het pleeggezin. In *Een thuis voor muis* zegt vader tegen muis: “Tot die tijd mag jij naar Saar, het zal vast heel leuk zijn daar.” (Van Haaren, 2021, p. 9).

### ***Acclimatisatie***

Onder de categorie acclimatisatie wordt omschreven op welke manier er in het kinderboek geschreven wordt over het aanpassen van het pleegkind aan de nieuwe regels en routines en op welke manier er gesproken wordt over het contrast met de voorgeschiedenis van het kind. Acclimatisatie van het pleegkind in het pleeggezin komt voor in zeven kinderboeken. In drie kinderboeken wordt benoemd dat het pleegkind moet wennen. Zo staat in thuis voor muis: “Hij moest zijn nieuwe familie leren kennen, en aan de drukte nog wat wennen.” (Van Haaren, 2021, p. 14). Bas moet in *Bas kan niet meer bij mama wonen* wennen aan zijn nieuwe klas op school. In zes kinderboeken komt het contrast met de voorgeschiedenis van het kind naar voren. Ter illustratie staat in *Sammy krijgt pleegouders*: “Alles is anders dan bij Sammy thuis.” (Janssen et al., 2015, p. 13). Het contrast wordt in *Mijn nieuwe moeder en ik* benoemd doordat het pleegkind eerder nog nooit een eigen kamer heeft gehad.

### ***Bestaanszekerheid***

De categorie bestaanszekerheid geeft een weergave van de manieren waarop het thema bestaanszekerheid naar voren wordt gebracht in de kinderboeken. Dit gaat om de vragen en gedachten van pleegkinderen hoelang zij in het pleeggezin moeten wonen, benoemd als ‘onzekerheid’. De ‘complexiteit’ ten aanzien van de bestaanszekerheid maakt zichtbaar dat pleegkinderen regelmatige wisselende gevoelens en gedachten hebben ten aanzien van hun bestaanszekerheid. Bijvoorbeeld dat zij graag naar huis zouden willen, maar het tegelijk ook

fijn vinden in het pleeggezin, of dat zij graag zouden willen dat hun ouder bij hen in het pleeggezin komt te wonen. De ‘duidelijkheid’ ten aanzien van de bestaanszekerheid geeft daarnaast een weergave van het thuis voelen in het pleeggezin. In al de onderzochte kinderboeken komt het thema bestaanszekerheid naar voren. Het is hiermee het thema dat in totaliteit het meest voorkomt in de kinderboeken. Hierin wordt de onzekerheid en complexiteit ten aanzien van de bestaanszekerheid het meest naar voren gebracht. In drie van de kinderboeken: *Patja de gevlekte Panda*, *Een thuis voor muis* en *Mijn nieuwe moeder en ik* komt zowel de onzekerheid, als de complexiteit als de duidelijkheid ten aanzien van de bestaanszekerheid naar voren.

**Onzekerheid.** De bestaansonzekerheid van een pleegkind komt naar voren in zes van de kinderboeken. De onzekerheid wordt het meest zichtbaar gemaakt in vragen en gedachten over hoelang de pleegzorgplaatsing voor zal duren. In *Een thuis voor muis* wordt dit omschreven met het volgende zinnetje: “Duurde de winter heel erg lang..?” (Van Haaren, 2021, p. 12). In *Mijn nieuwe moeder en ik* is de onzekerheid naar voren gebracht in zenuwen bij het nieuwe thuis. En Patja in *Patja de gevlekte Panda* is onzeker over waar zij vandaan komt omdat zij haar ouders niet kent.

**Complexiteit.** De complexiteit in bestaanszekerheid wordt in negen kinderboeken weergegeven. Driemaal wordt de complexiteit weergegeven doordat het pleegkind graag bij ouders wil zijn, maar het ook fijn vindt in het pleeggezin. In *als je opeens ergens anders woont* staat dit zo omschreven: “Soms wil ik bij papa en mama zijn en soms ben ik ook zo graag hier.” (Vos, 2020, p. 26). In twee kinderboeken komt de complexiteit naar voren doordat het pleegkind zich afvraagt waarom de ouder niet ook in het pleeggezin is komen te wonen. Lieke in *Je hoeft niet te kiezen* benoemt de complexiteit daarentegen doordat zij vindt dat haar mama niet in het pleeggezin op bezoek hoort te komen, want dat is haar huis. Twee keer komt de complexiteit naar voren door het graag naar huis te willen, maar dat dit niet kan. Tenslotte wordt in *Mijn nieuwe moeder en ik* de complexiteit weergegeven doordat zowel het pleegkind als de pleegouder moeten leren in de nieuwe situatie.

**Duidelijkheid.** In zeven van de tien kinderboeken hebben pleegkinderen het gevoel dat zij bij het pleeggezin horen of zich thuis voelen in het pleeggezin. In *een thuis voor muis* is dit als volgt omschreven: “Ik voel me hier thuis!” (Van Haaren, 2021, p. 24). In *Je hoeft niet te kiezen* en *Bas kan niet bij mama wonen* wordt hierbij ook omschreven dat de eigen ouder een plek behoudt in het leven van het pleegkind. Lieke verwoordt dit in *Je hoeft niet te kiezen* als volgt: “Ik hoor nu bij mama Menke en papa Rob, maar ik hoor ook nog bij mijn

eigen mama. Zonder mijn buikmama was ik niet geboren, maar zonder mijn pleegmama kan ik niet groot groeien. Ik heb hen allebei nodig!” (Sellen- ten Brinke, 2015, p. 23). In deze kinderboeken komt dit met name naar voren in het slotstuk van het boek.

### ***Anders zijn***

Onder de categorie anders zijn wordt omschreven op welke manier het pleegkind in het kinderboek ervaart dat hij anders is dan het pleeggezin. Anders zijn komt in zeven kinderboeken naar voren. Het meest voorkomend is het anders zijn vanwege fysieke verschillen, wat in al deze zeven boeken naar voren komt. Anders zijn omdat er fysieke verschillen zijn tussen het pleegkind en het pleeggezin komt in zes boeken naar voren vanuit het pleegkind zelf. Eegje Pleegje omschrijft dit bijvoorbeeld: “Want ik ben zo heel erg anders. ‘kben niet zacht en ook niet wit.” (Biemond, 2020, p. 20). Enkel in het boek *Bas kan niet meer bij mama wonen* is het niet Bas zelf, maar zijn vriendje die een opmerking maakt over het uiterlijke verschil tussen hem en zijn pleegmoeder. Anders zijn is in *een thuis voor muis* niet alleen gericht op fysieke verschillen. Muis heeft het gevoel anders te zijn en er niet bij te horen. En Patja in *Patja de gevlekte Panda* heeft naast het uiterlijke verschil ook het gevoel dommer te zijn.

### ***Specifieke problemen***

De categorie specifieke problemen omschrijft welke specifieke problemen er in de kinderboeken worden weergegeven ten aanzien van het pleegkind en de situatie in het pleeggezin. In de helft van de kinderboeken zijn specifiekere problemen weergegeven die pleegkinderen meemaken. In deze kinderboeken komen meerdere problemen naar voren naast elkaar. De specifieke problemen zijn geordend in: slaapproblemen, moeite met openheid, gedragsproblematiek, moeiten in de omgang met anderen en eetproblematiek.

**Slaapproblemen.** In vier kinderboeken komt naar voren dat het pleegkind moeite heeft met slapen. In al deze boeken heeft het kind moeite met inslapen. In *Bas kan niet meer bij zijn mama wonen* wordt daarnaast ook nog omschreven dat hij een nachtmerrie heeft en wakker wordt omdat hij in zijn bed heeft geplast.

**Moeite met openheid.** In drie kinderboeken, maar wel met een hoge frequentie ten opzichte van de andere specifieke problemen (41%) komt naar voren dat het pleegkind het moeilijk vindt om open te zijn tegen zijn pleegouders. Het meest voorkomend is het thema in *Patja de gevlekte Panda*, waarin de moeite om open te zijn naar de pleegouders vijfmaal

gecodeerd is. Dat openheid een thema is dat voor kan komen vanuit ervaringen in de voorgeschiedenis wordt duidelijk gemaakt in *Sammy krijgt pleegouders*.

**Gedragsproblematiek.** In drie van de kinderboeken wordt geschreven over gedragingen van het pleegkind die ongewenst zijn. In twee van kinderboeken is dit het verzamelen/ stelen van spullen, namelijk in *Pipa vindt een weg* en *Patja de gevlekte Panda*. In beide gevallen wordt dit gekoppeld aan iets wat het pleegkind goed kan, namelijk respectievelijk goed ruiken en goed zicht. Tweemaal komen meer interne gedragsproblemen naar voren in de kinderboeken. Zo is Patja in *Patja de gevlekte Panda* dromerig en kan zij zich niet meer concentreren. Enkel in *Bas kan niet meer bij zijn mama wonen* wordt daarnaast nog gesproken over meer externe gedragsproblemen. Bas uit zijn boosheid door zijn fiets op de grond te gooien en aan aantal keren wild tegen de deur te schoppen.

**Moeiten in de omgang met anderen.** In tevens drie van de kinderboeken komen de moeiten van het pleegkind naar voren in de omgang met anderen. In twee kinderboeken is dit in de vorm van pesten. In *Bas kan niet meer bij mama wonen* komt de ingewikkeldheid naar voren doordat Tom, een klasgenoot van Bram een opmerking maakt: “Opeens zei Tom dat hij vindt, dat Bas niet op zijn moeder lijkt. ‘Anneke is niet mijn echte moeder,’ zei Bas boos.” (Kolle, 2010, p. 47).

**Eetproblematiek.** In twee kinderboeken komen problemen rondom eten naar voren. Pipa in *Pipa vindt een weg* heeft moeite met stoppen met eten. Dit wordt als volgt omschreven: “Pipa kan zijn buik helemaal rond eten. Soms wel zoveel dat iedereen denkt dat hij zal ontploffen, maar dat gebeurt natuurlijk niet. Vulkanen kunnen ontploffen, buiken gelukkig niet.” (Ledegen & Jacobs, 2013, p. 14). Patja in *Patja de gevlekte Panda* stopt juist met eten in de hoop dat haar zwarte vlek op haar voorhoofd dan verdwijnt.

## **Oplossingen en coping strategieën**

Tenslotte wordt met de categorie coping het hoofdstuk resultaten afgerond. Met de categorie coping wordt een weergave gegeven van de oplossingen en coping strategieën die het pleegkind zelf gebruikt om problemen op te lossen. In de kinderboeken is het onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende oplossingen en coping strategieën: Actief aanpakken en oplossen, geruststellende gedachten en plekken, gevoelens uiten, troost en steun door middel van een knuffel en sociale steun zoeken.



## **Coping**

**Actief aanpakken en oplossen.** In zes van de tien kinderboeken is te zien dat het pleegkind problemen actief aanpakt en probeert op te lossen. In vier kinderboeken wordt deze oplossing ook door het pleegkind zelf bedacht. In *een thuis voor muis* is dit zijn probleem gepest te worden, Muis redt zijn pleegbroertje, die hem eerder pestte. In *Bas kan niet meer bij mama wonen* lost Bas zelf zijn probleem van bedplassen op door schone kleding aan te trekken en zijn dekbed te drogen te leggen. Zowel in *Patja de gevlekte Panda* als in *Mijn nieuwe moeder en ik* gaan de pleegkinderen actief opzoek naar een oplossingen omdat zij er fysiek anders uit zien. Patja bedekt de vlek op haar hoofd met strikken en in *mijn nieuwe moeder en ik* verft het pleeghondje zich onder de strepen (*figuur 4*). Driemaal accepteert het pleegkind de oplossing gegeven door de ander actief. Waaronder Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen*. Bas bedenkt met hulp van zijn pleegmoeder dat hij kan gaan schommelen als hij boos is.

**Troost en steun door middel van een knuffel.** “Bas trekt Bob naar zich toe. ‘Mama blijft voor altijd mijn mama’, fluistert Bas zachtjes in Bobs oor. Bob zegt niets terug. Maar toch weet Bas, dat Bob hem begrijpt.” (Kolle, 2010, p. 47). Bob is de knuffel, die Bas in *Bas kan niet meer bij mama wonen* van zijn pleegouders krijgt als hij in het pleeggezin komt te wonen. Bob is niet de enige knuffel die voor komt in de kinderboeken. De codeereenheid troost en steun door middel van een knuffel maakt 41% uit van het totaal in de categorie coping en komt voor in vijf boeken. In al deze boeken komt dit met name naar voren als het pleegkind gaat slapen (*figuur 5*).

**Gevoelens uiten.** De codeereenheid gevoelens uiten maakt 22% uit van het totaal in de categorie coping. Dit is gevonden in vier van de tien boeken. Eén van deze boeken is *Als je opeens ergens anders woont*, waarin het pleegkind gedurende het boek gevoelens herkent bij anderen en zelf ervaart en in het slotstuk deze gevoelens uit richting zijn pleegmoeder. In alle vier de boeken worden de gevoelens met name geuit nadat een ander het kind hiernaar vraagt. Alleen in *Bas kan niet meer bij mama wonen* worden al vrij snel gevoelens geuit zonder dat hiernaar gevraagd wordt.

**Geruststellende gedachten en plekken.** In drie kinderboeken is de codeereenheid geruststellende gedachten en plekken naar voren gekomen. In twee boeken in de vorm van gedachten. In *mijn nieuwe moeder en ik* komt dit tweemaal naar voren. De laatste keer als

volgt: “en het kan me niet schelen wat andere mensen vinden!” (Galindo, 2016, p. 12). In *Patja de gevlekte Panda* wordt een plek om tot rust te komen, bij het water, beschreven.

**Sociale steun zoeken.** Het minst voorkomend is de codeereenheid sociale steun zoeken. Het is slechts éénmaal gevonden in het boek *Een thuis voor muis*. Hierin staat omschreven: “De muisjes renden vliegensvlug, naar hun veilige holletje terug.” (Van Haaren, 2021, p. 23).

#### **Figuur 4**

*Actief Aanpakken*



Noot: uit *Mijn nieuwe moeder en ik*  
(Galindo, 2016, p. 7)

#### **Figuur 5**

*Ukkepuk met haar knuffels*



Noot: uit *Ukkepuk gaat ergens anders wonen*  
(Dumoulin, & Van Vliet, 2021, p. 21)

## Conclusie en discussie

### Conclusie

Er heeft een kwalitatieve inhoudsanalyse plaatsgevonden om een antwoord te geven op de hoofdvraag: *Welke factoren en thema's die kunnen leiden tot identificatie komen naar voren in tekst en beeld van kinderboeken geschreven voor pleegkinderen van 2-6 jaar?* Zowel de tekst van de kinderboeken als ook de afbeeldingen zijn geanalyseerd. De kinderboeken zijn allen voor jonge pleegkinderen geschreven over het wonen in het pleeggezin. Er zijn verschillende factoren en thema's in de kinderboeken naar voren gekomen die de mogelijkheid bieden aan pleegkinderen om zich te herkennen in het kinderboek. De verscheidenheid, maar toch ook overeenkomsten in de factoren en thema's in de kinderboeken geven weer dat er voor een groot deel van de pleegkinderen mogelijkheden zijn tot identificatie in kinderboeken.

Wanneer we nader inzoomen op de verschillende deelvragen dan zien we dat er verschillende algemene identificatie factoren naar voren komen in de kinderboeken. Deze factoren zijn zichtbaar in zowel de tekst als ook gebruikte afbeeldingen. Het pleegkind is in de meeste kinderboeken vertegenwoordigd door een dier als karakter, jongens en meisjes zijn daarnaast evenredig verdeeld. Negen van de tien kinderboeken beschrijven een voltijdpleegzorgplaatsing. Er is enkel één kinderboek naar voren gekomen die duidelijk een netwerkpleegzorgplaatsing omschrijft. De meeste kinderboeken geven verschillende situaties weer waarin het pleegkind zich bevindt. De start van de pleegzorgplaatsing is in negen kinderboeken naar voren gekomen, en is hiermee de meest beschreven situatie. Een langdurige pleegzorgplaatsing is echter maar twee keer omschreven in de kinderboeken.

Als tweede is er geanalyseerd welke emoties van pleegkinderen naar voren komen in de kinderboeken. In alle kinderboeken ervaart het pleegkind verschillende emoties. Pleegkinderen in de kinderboeken worden het meest afgebeeld als bang, blij en verdrietig. De negatieve emoties worden in de kinderboeken in verband gebracht met de voorgeschiedenis van het kind, het gemis van ouders, de moeite om open te zijn en het anders zijn dan anderen. Positieve emoties komen naar voren rondom de bezoeken en daarnaast bij de goede ervaringen van het kind in het pleeggezin. In de helft van de kinderboeken wordt beschreven dat het pleegkind te maken krijgt met wisselende en verschillende gevoelens of zelf niet weet welke emoties ervaren worden.

Als derde is er gekeken welke thema's worden besproken in het kinderboeken. Het komen te wonen in een nieuw gezin met de onzekerheid en de complexiteit die daarmee gepaard gaat, is het meest voorkomende thema. Pleegkinderen in de kinderboeken ervaren anders te zijn dan het pleeggezin, dit wordt met name weergegeven door te spreken over fysieke verschillen tussen het pleegkind en het pleeggezin. Ook wordt in de meeste kinderboeken aandacht besteed aan het contrast tussen de voorgeschiedenis van het kind en de situatie in het pleeggezin. De ouders van het pleegkind hebben in de helft van de kinderboeken een rol. Deze rol houden zij ook nog ten tijde van de pleegzorgplaatsing. In de kinderboeken wordt het contact met ouders divers vormgegeven, er is in enkele boeken sprake van een bezoeksregeling. In de helft van de kinderboeken wordt ook het gemis van ouders naar voren gebracht. De uithuisplaatsing van het kind wordt door ouders als onprettig ervaren, desondanks zien we in vier kinderboeken dat er toestemming gegeven wordt aan het kind om te wonen in het pleeggezin. De helft van de pleegkinderen in de kinderboeken maakt specifieke problemen mee ten tijde van de pleegzorgplaatsing. Slaapproblemen zijn hierin het meest vertegenwoordigd, waarna de moeite om open te zijn naar anderen volgt. Ook gedragsproblematiek en moeite in de omgang met anderen met name door te omschrijven dat het pleegkind gepest wordt zijn gevonden specifieke problemen.

Tenslotte is er geanalyseerd welke oplossingen en coping strategieën er worden omschreven in de kinderboeken. De categorie coping is in negen kinderboeken naar voren gekomen en daarmee veelvuldig vertegenwoordigd. De kinderboeken laten zien dat pleegkinderen veerkrachtig zijn en zo worden afgebeeld. Pleegkinderen pakken hun problemen actief aan en zoeken oplossingen. Bij het inslapen zien we in de kinderboeken regelmatig een knuffel afgebeeld en omschreven, waaruit pleegkinderen steun en troost ontvangen. In een groot aantal van de kinderboeken uit het pleegkind zijn gevoelens, meestal naar de pleegouder. Dit zorgt vervolgens voor opluchting. Enkele boeken beschrijven ook het hebben van geruststellende gedachten of het gaan naar een fijne plek.

Geconcludeerd kan worden dat er verschillende thema's en factoren naar voren komen in de kinderboeken. Allereerst hebben pleegkinderen die recent en voltijd in een pleeggezin wonen de meeste mogelijkheden tot identificatie in de kinderboeken. De kinderboeken bieden daarnaast de mogelijkheid aan pleegkinderen om zich erin te herkennen dat het ingroeien in een nieuw gezin gepaard gaat met onzekerheid en dat dit complex kan zijn. Pleegkinderen stellen vragen over de lengte van de pleegzorgplaatsing, of ervaren een zoektocht naar de plaats van hun ouders ten opzichte van het pleeggezin. In de kinderboeken voelen

pleegkinderen zich met name bang, blij en verdrietig. De negatieve emoties lijken het meest geassocieerd met de voorgeschiedenis van het kind, het gemis van ouders en het ‘anders zijn’ als anderen. Blijdschap komt het meest naar voren rondom de bezoeken van ouders tijdens de pleegzorgplaatsingen en de goede ervaringen van het kind in het pleeggezin. Doordat het contact met ouders tijdens de pleegzorgplaatsingen divers wordt vormgegeven in de kinderboeken is er voor verschillende kinderen de mogelijkheid tot identificatie in een kinderboek. Pleegkinderen kunnen zich eveneens identificeren door de problemen die de pleegkinderen in de kinderboeken ervaren. Met name de moeite om in slaap te komen of om open te zijn naar anderen worden weergegeven in de kinderboeken. Tenslotte laten de kinderboeken zien dat pleegkinderen veerkrachtig zijn. Zo komen in de meeste kinderboeken oplossingen en coping strategieën naar voren die pleegkinderen kunnen helpen bij het wonen in het pleeggezin.

## **Discussie**

Huidig onderzoek lijkt overeenkomsten, maar ook contrasten te bevatten met verschillende andere onderzoeken. Zo stellen Smit en Smith (2023) dat een dier een aansprekend karakter is voor kinderen van 2-6 jaar. Dat in de meeste kinderboeken het pleegkind is vertegenwoordigd door een dier als karakter lijkt goed aan te sluiten bij deze theorie. Opvallend is echter dat in de kinderboeken maar één keer duidelijk een netwerkpleegzorgplaatsing omschreven is. In 2022 werd 46% van de kinderen opgevangen in hun eigen netwerk (Pleegzorg Nederland, 2023). Een ander contrast is dat de Factsheet van Pleegzorg Nederland (2023) omschrijft dat er de afgelopen twee jaar een toename is in het aantal deeltijdplaatsingen. Er is echter maar één kinderboek dat een deeltijdplaatsing omschrijft.

Wanneer we kijken naar de emoties van pleegkinderen zien we dat blijdschap in de pleegzorgplaatsing veelvuldig naar voren gekomen is in de kinderboeken. Dit lijkt in overeenstemming met het onderzoek van Steenbakkers et al. (2021) dat pleegkinderen de pleegzorgplaatsing regelmatig ook als positief ervaren en de onderzoeken waarin pleegkinderen aangeven ‘blij’ te zijn (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Van Holen et al., 2022). Ten aanzien van de emoties die pleegkinderen ervaren valt echter wel op dat de emotie ‘boos’ maar enkele keren naar voren is gekomen in de kinderboeken. Dit terwyl uit verschillende onderzoeken naar voren komt dat pleegkinderen regelmatig gevoelens van boosheid ervaren in het pleeggezin, bijvoorbeeld ten aanzien van het grillige traject voorafgaand aan het wonen in het pleeggezin, het contact of het gemis van

met ouders (Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022). In de onderzoeken naar de emoties van pleegkinderen werd angst minder frequent door pleegkinderen benoemd (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022). Echter wordt ‘angst’ wel regelmatig door anderen gezien bij pleegkinderen met name aan de start van een pleegzorgplaatsing (Delfos, 2000; Singer et al., 2012). In de kinderboeken worden de pleegkinderen regelmatig als bang omschreven en afgebeeld. De kinderboeken zouden hierin mogelijk een bijdrage kunnen leveren aan het herkennen van deze emotie in het pleegkind.

Ook zijn er overeenkomsten te zien ten aanzien van de omschreven thema's in de kinderboeken. Dat het voor pleegkind ingewikkeld en onzeker kan zijn om in een nieuw gezin in te groeien is een bekend thema vanuit de pleegzorg (Baker, 2007; Choy & Schulze, 2009; Grietens, 2011; Pleegzorg Nederland, 2022; Vinke & Van de Mortel, 2004). Opvallend is wel dat het thema openheid en het vertrouwen in pleegouders maar in een aantal kinderboeken beschreven wordt, ondanks dat meerdere onderzoeken ook dit vertrouwen als een belangrijk aspect in pleegzorg beschouwen (Baker, 2007; Singer et al., 2012; Van den Bergh & Weterings, 2007; Vinke & Van de Mortel, 2004). Onderzoeken naar de emoties van pleegkinderen geven weer dat zij zich vaak verdrietig voelen omdat zij hun ouders en andere familieleden missen (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022). Het thema gemis komt desondanks maar in de helft van de kinderboeken naar voren. Enkele boeken lijken het contact met ouders dan ook amper te beschrijven.

### **Sterke kanten en beperkingen van het onderzoek**

Huidig onderzoek is voor zover bekend het eerste onderzoek dat zich richt op de thema's en identificatiefactoren die naar voren gebracht worden in Nederlandse kinderboeken geschreven over het wonen in pleeggezin. Een sterke kant is dat huidig onderzoek eveneens ondersteunend kan zijn in de selectie van het kinderboek voor pleegkinderen van 2-6 jaar. De keuze voor een kwalitatieve inhoudsanalyse lijkt daarnaast een passend onderzoeksmiddel om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Door de combinatie van deductieve en inductieve strategieën zijn de belangrijkste thema's uit de kinderboeken naar voren gekomen. Het gezamenlijk analyseren en evalueren met een tweede onderzoeker verhoogd de betrouwbaarheid en repliceerbaarheid van het onderzoek. Hiermee wordt ook ruimte voor de eigen interpretatie van de onderzoeker verkleind, wat een beperking kan zijn van het gekozen onderzoeksmiddel (Schreier, 2014). Ten aanzien van de kinderboeken zijn er selectiecriteria opgesteld om te komen tot zorgvuldige vergelijkingen. Dit maakt echter wel dat er

voorzichtig om gegaan moet worden met het generaliseren van deze uitkomsten naar alle kinderboeken die geschreven zijn voor pleegkinderen. In huidig onderzoek staat met name de rol, emoties en ervaringen van het pleegkind zelf centraal. Kinderboeken geschreven voor pleegkinderen kunnen echter ook andere aspecten belichten. Hierna volgen dan ook enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

### **Aanbevelingen**

Eén van de aspecten die in huidig onderzoek onderbelicht is, is de rol van het pleeggezin voor het kind. Vervolgonderzoek naar de rol van het pleeggezin zou meer informatie op kunnen leveren ten aanzien van de identificatie in de kinderboeken. Ter illustratie geeft het onderzoek van Baker (2007) weer dat in de door haar geanalyseerde kinderboeken de andere kinderen in pleeggezinnen regelmatig een positieve rol spelen in het leven van het pleegkind. Ook zou hiermee bekeken kunnen worden in hoeverre de rol en afbeelding van pleegouders in overeenstemming is met de realiteit. Op deze manier kan ook getoetst worden of pleegouders zich kunnen herkennen in de kinderboeken en of de kinderboeken geen valse hoop bieden aan pleegkinderen. Ten tweede voorziet huidig onderzoek niet in een analyse van het daadwerkelijke effect van het lezen van de kinderboeken met pleegkinderen. Verschillende onderzoeken spreken over positieve effecten van het gezamenlijk lezen van kinderboeken, ook met pleegkinderen (Betzalel & Shechtman, 2017; Maldonado-Lozano & Gutiérrez-Zornoza, 2022). Een tweede aanbeveling zou dan ook zijn om de effecten van het lezen van de kinderboeken te onderzoeken om te kijken of deze boeken een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van het kind in het pleeggezin.

Tenslotte nog aanbevelingen voor de praktijk. Allereerst een aanbeveling voor het gezamenlijk lezen van kinderboeken in de pleegzorg. De selectie van het kinderboek om gezamenlijk te lezen met het kind dient zorgvuldig plaats te vinden (Cornett & Cornett, 1980; Hynes, 1986; Pardeck & Pardeck, 1987). Er is ook het risico om het kind door het lezen schade aan te brengen, of valse hoop te bieden (Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1993). Het is aan te bevelen om allereerst door een zorgvuldige observatie van het kind te kijken welke mogelijke aanknopingspunten voor herkenning in de kinderboeken van belang lijken. Het is aan te raden dat dat de begeleider de mogelijke boeken eerst zelf leest. De begeleider dient daarnaast tijdens het lezen sensitief te zijn voor de signalen van het kind (Baarda et al., 2005; Cornett & Cornett, 1980; Pardeck & Pardeck, 1998). Afsluitend nog een praktijkgerichte aanbeveling voor de schrijvers van kinderboeken. Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat enkele factoren en thema's minder naar voren komen in de

kinderboeken die geschreven worden voor pleegkinderen. Het zou dan ook wenselijk zijn als er meer kinderboeken geschreven worden voor pleegkinderen, zodat er rondom deze factoren en thema's ook mogelijkheden zijn tot herkenning voor het pleegkind en de selectie van het geschikte boek nog zorgvuldiger kan plaatsvinden. Met betrekking tot de inhoud van deze kinderboeken zouden netwerkpleegzorgplaatsingen en deeltijdplaatsingen meer vertegenwoordigd mogen worden in de kinderboeken. Ook mag de moeite met het vertrouwen in de nieuwe opvoeders meer naar voren gebracht worden in de kinderboeken. Eveneens zou het thema gemis, waarin ook andere familieleden betrokken kunnen worden meer aandacht mogen krijgen in de kinderboeken. Tenslotte zou er nog meer diversiteit in de contacten met de ouders van het kind naar voren gebracht mogen worden.



## Literatuurlijst

- Aartsen, Y., Van Oosteren, H.A. (2020). *Onderzoeksrapport: De stem van pleegkinderen*. Entréa lindenhout, Arnhem.
- Andringa, E. (2004). The Interface between Fiction and Life: Patterns of Identification in Reading Autobiographies. *Poetics Today* 25. (2): 205–240.
- Baarda, B., Poortvliet, E., & Verhoeks, M. (2005). *Leesdokter: de bibliotherapeutische invloed van kinderboeken*. Uitgeverij SWP.
- Baker, A. J. L. (2007). Fostering stories: Why caseworkers, foster parents, and foster children should read stories about being in foster care. *American Journal of Family Therapy*, 35(2), 151–165. <https://doi.org/10.1080/01926180600698459>
- Bartelink, C., Ten Berge, I., & Van Vianen, R. (2017). *Richtlijn Uithuisplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (onder auspiciën van NVO, BPSW en NIP) (derde herziene druk)
- Bastiaensen, P. A. C. M. (2001). *Belaste pleegouders en verscheurde gezinnen. Onderzoek naar de wijze waarop pleegouders de opvoedingssituatie beleven en pleegkinderen de relatie met het pleeggezin en het gezin van oorsprong beleven*. Academisch Proefschrift. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen
- Boszormenyi–Nagy, I. & Krasner, R.R. (1986). *Between give and take. A clinical guide to contextual therapy*. New York: Brunner & Maze
- Betzalel, N., & Shechtman, Z. (2017). *The impact of bibliotherapy superheroes on youth who experience parental absence*. *School Psychology International*. 38. 473-490. <https://doi.org/10.1177/0143034317719943>
- Biehal, N. (2014). Maltreatment in Foster Care: A review of the evidence. *Child Abuse Rev.*, 23: 48-60. <https://doi.org/10.1002/car.2249>
- Choy, J., & Schulze, E. (2009). *Kiezen voor kinderen: een nieuwe blik op het samenspel in pleegzorg*. Amsterdam: Nisto/Spirit
- Clé, A., Gypen, L., Van Hove, L., Van Holen, F., & Vanderfaeillie, J. (2022). Hoe voelt het om een pleegkind te zijn? Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van pleegkinderen in perspectiefbiedende pleegzorg. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 52(3), 240-256.

- Cornett C. E. & Cornett C. F. (1980). *Bibliotherapy : the right book at the right time*. Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- De Baat, M., van den Bergh, P., de Lange, M., Abrahamse, S. (2019). *Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming*.
- De Bruijn, Y., Emmen, R.A.G. & Mesman, J. (2021). Ethnic Diversity in Children's Books in the Netherlands. *Early Childhood Education Journal* 49, 413–423.  
<https://doi.org/10.1007/s10643-020-01080-2>
- Delfos, M.F. (2000). *Kinderen en gedragsproblemen. Angst, agressie, depressie en ADHD. Een biopsychologisch model met richtlijnen voor diagnostiek en behandeling*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Denham, S.A., Bassett, H.H., & Wyatt, T. (2007). The Socialization of Emotional Competence. In J.E. Grusec & P.D. Hastings (Eds.) *Handbook of Socialization. Theory and Research*. New York/London: The Guilford Press.
- De Vries, D., Brennan, Z., Lankin, M., Morse, R., Rix, B., & Beck, T. (2017). Healing With Books A Literature Review of Bibliotherapy Used With Children and Youth Who Have Experienced Trauma. *Therapeutic Recreation Journal*, 51(1), 48-74.  
 Geraadpleegd op 20 maart 2023, van  
<https://js.sagamorepub.com/trj/article/view/7652/6022>
- Duursma, E., Augustyn, M., & Zuckerman, B. (2008). Reading aloud to children: The evidence. *Archives of Disease in Childhood*, 93(7), 544–557.
- Edwards, A., Lea, J., & Rix, K. (2017). *Reading in foster families*. BookTrust, Geraadpleegd op 15 mei 2023, van  
<https://www.booktrust.org.uk/globalassets/resources/research/reading-in-foster-families-full-report.pdf>
- Ellingsen, I.T., Stephens, P. and Størksen, I. (2012). Congruence and incongruence in the perception of 'family' among foster parents, birth parents and their adolescent (foster) children. *Child & Family Social Work*, 17: 427-437. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2011.00796.x>
- Flick, U. (2018). *An Introduction to Qualitative Research*. Sixth Edition. SAGE Publications Ltd.

- Foget, L., van Haeringen, C., te Meerman, S., & Batstra, L. (2017). Wat leert de jeugd van educatieve kinderboeken en ADHD? *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56(9-10), 170-182.
- Frijda, N. (1986). *The Emotions. Studies in Emotion & Social Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Georgios, K., & Nadezda, S. (2022). Bibliotherapy and possibilities of Intervention in Problems of Child Psychopathology. *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(2), 12-19. <http://dx.doi.org/10.47814/ijssrr.v5i2.153>
- Goodyer, A. (2016). Children's accounts of moving to a foster home. *Child & Family Social Work*, 21: 188–197. doi: 10.1111/cfs.12128.
- Graaf, de, A., Sanders, J. M., Beentjes, H., & Hoeken, H. (2007). De rol van identificatie in narratieve overtuiging. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 29(3), 237-250.
- Green, M.C. (2006). Narratives and cancer communication. *Journal of Communication*, 56, 163-183.
- Greeson, J. K. P., Briggs, E. C., Kisiel, C. L., Layne, C. M., Ake, G. S., Ko, S. J., Gerrity, E. T., Steinberg, A. M., Howard, M. L., Pynoos, R. S., & Fairbank, J. A. (2011). Complex Trauma and Mental Health in Children and Adolescents Placed in Foster Care: Findings from the National Child Traumatic Stress Network. *Child Welfare*, 90(6), 91–108.
- Grietens, H. (2011). *Kleine stemmen, grote verhalen!?*. Over pleegkinderen in orthopedagogisch onderzoek. Antwerpen: Garant.
- Grietens, H., Van Oijen, S., & Ter Huizen, M. (2012). Ingrijpende levensgebeurtenissen en traumasymptomen bij pleegkinderen: Een verkennend onderzoek in Noord Nederland. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 51(1), 16- 27.
- Grietens, H., Lindauer Ramón, & Geeraets, M. (2015). *Kind en trauma* (Ser. Kind en adolescent). Bohn Stafleu van Loghum.
- Haans, G., Robbroeckx, L., Hoogeduin, J., & Van Beem-Kloppers, A. (2004). *Ouderbegeleiding bij roldifferentiatie*. Amsterdam: SWP

- Hynes, A.M. (1986). *Bibliotherapy: The Interactive Process A Handbook (1st ed.)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429052019>
- Jeugdwet. (2023). *Hoofdstuk 5: Pleegzorg*. Geraadpleegd op 21-11-2023 van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2023-07-01#Hoofdstuk5>
- Kamerstuk. (2021). *Wijziging van de Jeugdwet en enkele andere wetten in verband met de verlenging van de duur van pleegzorg en het vervallen van de verleningsbeschikking bij machtigingen tot uithuisplaatsing en gesloten jeugdhulp*. Geraadpleegd op 21-11-2023 van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35833-3.html#extrainformatie>
- Knorth, E. J. (2000). Besluitvorming over uithuisplaatsing in de jeugdzorg. *Kind en Adolescent, 21*(2), 44-59. <https://doi.org/10.1007/BF0306076>
- Koopman, E. M. (E.). (2016). Effects of “literariness” on emotions and on empathy and reflection after reading. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 10*(1), 82–98.
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H., & Scholte, E. (2016). Characteristics of Children in Foster Care, Family-Style Group Care, and Residential Care: A Scoping Review. *Journal of child and family studies, 25*, 2357–2371. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0418-5>
- Leloux-Opmeer, H. (2018). *Who cares?! Baseline profiles and child development in different 24-h settings* (Proefschrift). Leiden: Universiteit Leiden
- Maldonado-Lozano, M., & Gutiérrez-Zornoza, M. (2022). Comics reading for the welfare of adolescents in residential care. *OCNOS, 21*(1) [https://doi.org/10.18239/ocnos\\_2022.21.1.2741](https://doi.org/10.18239/ocnos_2022.21.1.2741)
- Martell, M. M., Witt, S. D., & Witt, D. D. (2013). An Analysis of Books for Preschool Children Experiencing Bereavement and Loss. *Education and Society, 31*(1), 37-52. <https://doi.org/10.7459/es/31.1.04>
- McCulliss, D. (2012). Bibliotherapy: Historical and research perspectives. *Journal of Poetry Therapy, 25*(1), 23–38. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.654944>
- Mol, S., & Bus, A. (2011). Lezen loont een leven lang: De rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. *Levende Talen Tijdschrift, 12*(3), 3–15.

- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect*, 24, 1363-1374.
- Olsen, H. D. (1975). Bibliotherapy to Help Children Solve Problems. *The Elementary School Journal*, 75(7), 422-429.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1987). Bibliotherapy for Children In Foster Care and Adoption. *Child Welfare*, 66(3), 269-278.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1993). *Bibliotherapy. A clinical approach for helping children*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1998). *Children in foster care and adoption: a guide to bibliotherapy*. Greenwood Press.
- Pleegzorg Nederland. (z.d.). *Pleegzorg: kinderboeken tot circa 10-12 jaar*. Gedownload op 17-4-2023 van [https://www.pleegzorg.nl/drupal/media/sites/default/files/media/2022-11/documents/Kinderboeken%20221122\\_Pleegzorg%20kinderboeken%20tot%20circa%2010-12%20jaar.pdf](https://www.pleegzorg.nl/drupal/media/sites/default/files/media/2022-11/documents/Kinderboeken%20221122_Pleegzorg%20kinderboeken%20tot%20circa%2010-12%20jaar.pdf)
- Pleegzorg Nederland. (2022). *Factsheet pleegzorg 2021*. Geraadpleegd op 17-4-2023, van <https://www.pleegzorg.nl/drupal/media/sites/default/files/media/2022-06/documents/Factsheet-Pleegzorg-2021-DEF.pdf>
- Pleegzorg Nederland. (2023). *Factsheet pleegzorg 2022*. Geraadpleegd op 14-11-2023, van <https://www.pleegzorg.nl/bibliotheek/1-wat-is-pleegzorg/37-feiten-en-cijfers-over-pleegzorg>
- Sercu, L. (1981). Sekserollen in kinderboeken: een inhoudsanalyse van recent bekroonde kinderboeken. *Tijdschrift voor Sociologie* 1(2), 59-75.  
<https://doi.org/10.21825/sociologos.85769>
- Sen, R., & Broadhurst, K. (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: A research review. *Child & Family Social Work*, 16(3), 298-309. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00741.x>
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Londen: Sage.

- Schreier, M. (2014). Qualitative content analysis, in U. Flick (ed.), *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. Londen: Sage. pp. 170-183.
- Sevinç, G. (2019). Healing mental health through reading: bibliotherapy. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar-Current Approaches in Psychiatry*, 11(4), 483–495.  
<https://doi.org/10.18863/pgy.474083>
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care, & Section on Developmental and Behavioral Pediatrics (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), 232–246.  
<https://doi.org/10.1542/peds.2011-2663>
- Singer, E. (1996). De bestaans(on)zekerheid van pleegkinderen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 35, 342-351.
- Singer, E., Uozie, A., & Zeijlmans, K. (2012). *Nooit meer zo alleen: wennen in een pleeggezin*. Stichting Alexander.
- Smith, A. G. (1989). Will the Real Bibliotherapist Please Stand Up? *Journal of Youth Services in Libraries*, 2(3), 241–249.
- Smit, E. and Smith, B. P. (2023). Dealing with death: *The role of animal-themed literature in supporting children with grief and loss*, *Human-Animal Interactions*. CABI.  
<https://doi/10.1079/hai.2023.0002>
- Steenbakkens, A., Van der Steen, S., Grietens, H. (2021). On the bright side: Young people's most positive memories of family foster care. *Clinical child psychology and psychiatry*, 26(2), 544-555
- Stewart, P. E., & Ames, G. P. (2014). Using Culturally Affirming, Thematically Appropriate Bibliotherapy to Cope with Trauma. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 7(4), 227-236. <https://doi.org/10.1007/s40653-014-0028-6>
- Stichting Lezen. (2017). *Wat doet het boek? Een onderzoek naar de opbrengsten van lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Strijker, J. (2009). *Kennisboek pleegzorg*. Utrecht: Stili Novi.

- Van den Bergh, P. M., & Weterings, A. M. (2007). *Pleegzorg, jeugdzorg voor het kind: Pedagogische besluitvorming bij uithuisplaatsing*. Utrecht: Agiel.
- Van den Bergh, P. M., & Weterings, T. (red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen: Van Gorcum.
- Vanderfaeillie, J., Vanschoonlandt, F., Van Holen, F., De Maeyer, S., & Robberechts, M. (2014). Traumatische gebeurtenissen en traumatische stresssymptomen bij pleegkinderen: een verkennende studie in vlaanderen. *Kind & Adolescent*, 35(3), 135–149. <https://doi.org/10.1007/s12453-014-0021-8>
- Van Holen, F., Van Hove, L., Clé, A., Verheyden, C., & Vanderfaeillie, J. (2022). The feelings and coping strategies of children placed in Flemish family foster care. *Adoption & Fostering*, 46(1), 24-40. <https://doi.org/10.1177/03085759221080217>
- Vinke, J. G., & Van den Mortel, M. (2004). *Methodiekhandleiding Terug naar Huis*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort & VvP De Rading
- Walker, S. L., Connery, C., Blackson, G. N., Divine, T. F., Walker, T. D., Williams, B., Finke, J. A., & Bartel, K. (2020). Developing Resilience in Youth with Incarcerated Parents: A Bibliotherapeutic Blueprint with Tween and Young Adult Literature Chapter Books. *Journal of Correctional Education*, 71(2), 37–56.
- Webster E. M. (2022). The Impact of Adverse Childhood Experiences on Health and Development in Young Children. *Global pediatric health*, 9, <https://doi.org/10.1177/2333794X221078708>
- Weterings, A. M. (red.) (2000). *Pleegzorg in balans: bestaanszekerheid voor kinderen*. Apeldoorn: Garant

## Literatuurlijst kinderboeken

Biamond, L. (2020). *Eegje Pleegje*. Den Hertog

Delfos, M. (2022). *Patja de gevlekte Panda*. Niño

Dumoulin, A., Van Vliet, M. (2021). *Ukkepuk gaat ergens anders wonen*. Dwaalkracht

Galindo, R. (2016). *Mijn nieuwe moeder & ik*. De Eenhoorn

Janssen, K., Geykens, E., Timmermans, E. (2015). *Sammy krijgt pleegouders*. Clavis

Kolle, D. (2010). *Bas kan niet meer bij mama wonen*. Boekscout.nl

Ledegen, L., Jacobs, L. (2013). *Pipa vindt een weg*. Garant

Sellen- ten Brinke, N. (2015). *Je hoeft niet te kiezen*. Ark Media

Van Haaren, Y. (2021). *Een thuis voor muis*. Elan Media

Vos, S. (2020). *Als je opeens ergens anders woont*. Geraadpleegd op 2 oktober 2023, van <https://pleegzorggedoe.nl/product/voorleesboek-pleegzorg/>



## Bijlagen

### Bijlage 1: Exclusie kinderboeken

Onderstaande tabel geeft een weergave van de boeken geschreven vanaf 2010 vanaf de lijst op [pleegzorg.nl](http://pleegzorg.nl) (Pleegzorg Nederland, z.d.). De reden waarom het betreffende kinderboek niet is opgenomen in het onderzoek is vermeld.

**Tabel 6**

*Exclusieredenen Kinderboeken geschreven vanaf 2010*

Auteur	Titel	Jaar	Reden Exclusie
Beerkens, D/Verhelst, D/Besaris, I.	Stokkie gaat op reis	2019	Exclusie i.v.m. pleegzorgcontext
Delfos, M.	Oline en het olifantje	2012	Exclusie i.v.m. pleegzorgcontext
Dyckman, A.	Wolfje, het konijn	2015	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Dubuc, M.	k ben je mama niet	2018	Exclusie i.v.m. pleegzorgcontext
Durrant, S.	Stukjes hemelblauw	2016	Exclusie i.v.m. leeftijdsrange
Geldof, W.	Ollie en het kronkeldier	2016	Exclusie i.v.m. leeftijdsrange
Hilgeman-Witte, M.	Ziva is jouw naam	2021	Exclusie i.v.m. beschikbaarheid
Hodgson Burnett, F.	De geheime tuin	2019	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Hout, M. van	Vrolijk	2016	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Liber, Dr. Juliette	Kobus, de dwarse krab	2020	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Mieras, A.	Homme en het noodgeval	2019	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Mijnders, H	Nergens thuis	2020	Exclusie i.v.m. leeftijdsrange
Panteleakos, N.	In de ruimte is het stil	2020	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Pleegmoeders Linda en Cornelia	Het meisje met het omgekeerde magneetje	2012	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Roelandt, M.	Azuur is bijzonder!	2018	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Scheres, M.	Hoe Lizzy over hechting leerde	2017	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Snel, E.	Stilzitten als een kikker	2012	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Speel, E. & Helmig, C.	Oskar	2021	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Stark-McGinnis, S.	Zo vrij als een vogel	2020	Exclusie i.v.m. leeftijdsrange
Teckentrup, B.	Blue leert weer vliegen	2020	Exclusie i.v.m. pleegzorg context

---

Vergeer, V	Vik Vos - Allerlei soorten papa's en mama's	2022	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Verkerk, N.	Beer in leeuwenpak	2020	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Vriens, J.	Meester Jaap is een held (op sokken!)	2013	Exclusie i.v.m. pleegzorg context
Wilson, J.	Het verhaal van Tracy Beaker	2012	Exclusie i.v.m. leeftijdsrange

---

## **Bijlage 2: Codeboek**

Het codeboek voor het analyseren van de kinderboeken bestaat uit 4 hoofdcategorieën: Algemene identificatiefactoren, emoties, thema's en oplossingen en coping strategieën. Hieronder vallen de subcategorieën.

Elke categorie wordt omschreven volgens de door Schreier (2012) aanbevolen wijze:

- a. een naam
- b. een beschrijving wat er bedoeld wordt met deze naam
- c. voorbeelden
- d. Indien er overlap tussen categorieën kan plaatsvinden, de regels omtrent de beslissing.

### **Algemene identificatiefactoren:**

Voor bibliothераapeutisch gebruik van een kinderboek is het essentieel dat het kind zich kan herkennen in het kinderboek (Pardeck & Pardeck, 1998). Identificatie vindt volgens Graaf et al. (2007) het meest plaats tussen de lezer en het hoofdkarakter in het boek, vanuit wiens perspectief het verhaal verteld wordt. Herkennen in een kinderboek kan plaatsvinden door gelijkenissen tussen de lezer en het hoofdkarakter in het boek (Andringa, 2004; Green, 2006). Om de gelijkenissen tussen het karakter en het pleegkind te omschrijven is algemene identificatiefactoren tot stand gekomen. De categorieën zullen een aantal identificatiefactoren omschrijven die, waar omschreven in het boek, geanalyseerd zullen worden.

**Type pleegkind:** Onder type pleegkind wordt omschreven of het gaat om een pleegmeisje, pleegjongen of een dier.

Smit en Smith (2023) geven aan dat het gebruiken van dieren als karakter in het kinderboek een brug kan creëren om toegang te krijgen tot de emoties van kinderen. Met name jonge kinderen (2-7) identificeren zich makkelijk in dieren doordat zij deze aantrekkelijk vinden. Herkenning in een dier kan een laagdrempelige manier zijn voor kinderen om met een onderwerp in aanraking te komen (Smit en Smith, 2023). Herkenning kan echter ook komen doordat de lezer zich herkent in het gender van het hoofdkarakter (Pardeck en Pardeck, 1993). Aan de hand van deze theorie is de categorie type pleegkind tot stand gekomen. Er wordt gekeken naar zowel de naam, als de afbeelding van het pleegkind

**Regel:** Er is geen overlapping binnen de categorieën mogelijk: als het geslacht van het dier bekend is wordt deze gescoord onder het dier.

## Tabel 7

### *Voorbeelden Type Pleegkind*

Pleegjongen	Pleegmeisje	Dier
Sammy	Lieke	Coen Konijn
Pleegkind is afgebeeld als jongen	Pleegkind is afgebeeld als meisje	Eegje pleegje Pleegkind is afgebeeld als dier

**Type plaatsing:** Met de categorie type plaatsing wordt omschreven of het kind in een netwerkpleeggezin of een bestandspleeggezin woont.

Pleegkinderen kunnen wonen binnen een bestandspleeggezin of een netwerkpleeggezin (De Baat et al., 2019). Herkenning in het karakter mede bepaald worden door het wonen in een van tevoren onbekend pleeggezin, of pleeggezin bekend vanuit het netwerk. Aan de hand van deze theorie is de categorie type plaatsing opgesteld.

**Regel:** Als het pleeggezin bekenden zijn wordt er gecodeerd bij netwerkpleegzorg. Ondanks dat ook dan gesproken kan worden over leren kennen van het gezin.

## Tabel 8

### *Voorbeelden Type plaatsing*

Bestandspleegzorg	Netwerkpleegzorg
Leren kennen	Aangegeven dat pleeggezin bekenden zijn
Kent ze nog niet	
Voorstellen	

**Variant:** Onder de categorie variant wordt omschreven of het kind voltijd (zeven dagen per week) of deeltijd in het pleeggezin verblijft.

Er zijn binnen pleegzorg twee varianten te onderscheiden: Voltijdspleegzorg en deeltijdspleegzorg (De Baat et al., 2019). Als het kind zeven dagen per week in het pleeggezin woont wordt dit voltijdspleegzorg genoemd (De Baat et al., 2019). Als het kind wekelijks ook nog thuis slaapt wordt dit deeltijdspleegzorg genoemd. Aan de hand van deze theorie is de categorie variant opgesteld.

## Tabel 9

### *Voorbeelden Variant*

Voltijdpleegzorg	Deeltijdpleegzorg
Gesproken over onbepaalde tijd	Slapen bij ouders
Wij zorgen nu voor jou/ woont nu hier	
Kan nu niet thuis zijn	
Bezoekregelingen zonder slapen	

**Situatie:** Onder de categorie situatie wordt omschreven welke situaties het pleegkind door maakt in het boek. De volgende situaties zijn hierbij onderscheiden: voorgeschiedenis, uithuisplaatsing, start plaatsing, langdurige plaatsing. Onder de voorgeschiedenis wordt de thuissituatie bij ouders verstaan. De uithuisplaatsing wordt gezamenlijk genomen met de verhuizing van het kind.

De identificatie in het kinderboek kan tevens plaatsvinden doordat het pleegkind uit het boek eenzelfde situatie meemaakt als het kind heeft meegemaakt (Olsen, 1975; Pardeck & Pardeck, 1998; Sevinç, 2019). Een pleegzorgplaatsing is in eerste instantie vaak tijdelijk (Pleegzorg Nederland, 2022). Een pleegkind kan echter ook blijvend opgroeien in het pleeggezin (Pleegzorg Nederland, 2022). Pleegkinderen hebben vaak een belaste voorgeschiedenis (Bartelink et al., 2017; Greeson et al., 2011; Grietens et al., 2012; Knorth, 2000; Leloux-Opmeer, 2018; Vanderfaellie et al., 2014). Aan de hand van deze theorie is de categorie situatie tot stand gekomen. De uithuisplaatsing is als codeereenheid inductief toegevoegd.

**Regel:** Categorieën worden enkel gecodeerd als het pleegkind dit meemaakt vanuit de tegenwoordige tijd.

## Tabel 10

### Voorbeelden Situatie

<i>Voorgeschiedenis</i>	<i>Uithuisplaatsing</i>	<i>Start plaatsing</i>	<i>Langdurige plaatsing</i>
Praten over thuissituatie bij ouders	Beslissing tot uithuisplaatsing	Woont net/kort in het pleeggezin	Woont al langere tijd in het gezin
Afbeeldingen van thuissituatie bij ouders	Verhuizing in tekst of beeld	Voor het eerst in het pleeggezin	Pleegkind is als baby gekomen en is nu al ouder.
Afbeeldingen van voorgeschiedenis	Spullen inpakken	Situatie pleeggezin volgend op voorgeschiedenis/uithuisplaatsing	

## Emoties

**Emoties:** Onder de categorie emoties worden de emoties opgenomen die worden ervaren door het pleegkind. De volgende emoties zijn onderscheiden: blij, boos, bang, verdrietig en schuldig.

Identificatie kan plaatsvinden door *sympathie en empathie* voor het karakter, doordat de lezer zich wil verplaatsen in de ander (Andringa, 2004; Green, 2006). De laatste jaren is er meer onderzoek gedaan naar de emoties van pleegkinderen (Aartsen & Van Oosteren, 2020; Clé et al., 2022; Grietens, 2011; Singer et al., 2012). Een emotie is een signaal dat de gebeurtenis voor de persoon belangrijk is (Frijda, 1986). Op basis van deze theorie is de categorie emoties tot stand gekomen.

- Emoties worden gecodeerd als deze letterlijk worden omschreven in het kinderboek.
- Emoties kunnen tevens geïnterpreteerd worden vanuit emotie gerelateerde handelingen zowel verbaal als non-verbaal (*zoals: huilen, stampvoeten, schreeuwen, lachen*).

### Tabel 11

#### *Voorbeelden Emoties*

Blij	Boos	Bang	Verdrietig	schuldig
Blij	boos	Bang	verdrietig	Is ze niet lief geweest?
Trots		Spannend	Stilletjes, buik voelt raar	schuldig
Fijn voelen		zenuwachtig	Niet zo blij, hoort er niet bij	
opgelucht		Zorgen maken	sip	
		Ongeduldig op en neer wippen	huilen	
		Niet zo blij, opletten	tranen alleen	

**Complexiteit in emoties:** Op welke manier wordt in het boek weergegeven dat pleegkinderen wisselende en verschillende emoties ervaren, of in de war zijn?

Pleegkinderen ervaren regelmatig wisselende en verschillende emoties. Grietens (2011) noemt pleegkind zijn daarom complex. Op basis van deze theorie is de categorie complexiteit in emoties toegevoegd.

### **Tabel 12**

#### *Voorbeelden Complexiteit in Emoties*

Algemeen

---

“Soms voel ik alles tegelijk. En soms gaat het heen en weer.”

“Eenzaam, verdrietig, honger of dorst”

In de war

Raar

Overstuur

### **Thema's**

Om een boek goed te laten aansluiten bij het kind moet het boek een soortgelijk probleem of situatie beschrijven als het kind (Georgios & Nadezda, 2022; Pardeck & Pardeck, 1998; Olsen, 1975; Sevinç, 2019). Om deze reden zijn de categorieën onder thema's tot stand gekomen. Thema's geven weer welke situaties en problemen het pleegkind doorgaat en op welke manier.

**Gemis:** Onder de categorie gemis wordt omschreven op welke manier het gemis van ouders of andere familieleden omschreven wordt in het kinderboek.

Pleegkinderen geven aan regelmatig verdrietig te zijn omdat zij hun ouders en familieleden missen (Grietens, 2011; Aartsen en van Oosteren, 2020; Singer et al., 2012; Van Holen et al., 2022). Op basis van deze theorie is de categorie gemis tot stand gekomen.

### **Tabel 13**

#### *Voorbeelden Gemis*

Algemeen

---

Mis mama/ mis papa

Missen/ gemis

**Contact ouders:** Wat wordt er in het kinderboek omschreven aangaande het contact met ouders? Is er sprake van een bezoeksregeling of wordt er gesproken over weinig contact?

Het contact met ouders gaat voor pleegkinderen regelmatig gepaard met gevoelens van verdriet en boosheid (Clé et al., 2022, Van Holen et al., 2022). Het is interessant te kijken of er in de kinderboeken sprake is van contact tussen het pleegkind en zijn ouders. De mate van contact met de ouders en hoe dit contact is vormgegeven kan mogelijk een identificatiefactor zijn voor het kind. Vanuit deze theorie is de categorie contact ouders opgesteld. De codeereenheden bezoeksregeling en weinig contact zijn inductief tot stand gekomen.

#### **Tabel 14**

##### *Voorbeelden Contact ouders*

Bezoeksregeling	Weinig contact
Op bezoek bij ouder	Niet veel ziet
Bezoek op het kantoor	Ouders niet kennen
Bezoek van ouder	

**Mening ouders t.a.v. uithuisplaatsing:** Onder deze categorie wordt omschreven de wijze waarop in het kinderboek de mening van ouders wordt weergegeven ten aanzien van de uithuisplaatsing.

Haans en collega's (2004) veronderstellen dat de ontwikkeling van het pleegkind samenhangt met de wijze waarop ouders in kunnen stemmen met de pleegzorgplaatsing van het kind. Op basis van deze theorie is de categorie mening ouders ten aanzien van uithuisplaatsing tot stand gekomen. De categorie beleving is inductief toegevoegd.

#### **Tabel 15**

##### *Voorbeelden Mening Ouders ten aanzien van Uithuisplaatsing*

Toestemming	Beleving
Het is vast leuk	Zegt niks/ is stil
Zorgen goed voor jou	Vind het niet leuk/ niet fijn/ moeilijk
Ouder snapt het wel	Huilen, schreeuwen



**Acclimatisatie:** Op welke manier wordt er in het kinderboek geschreven over het wennen in het pleeggezin en het aanpassen aan de nieuwe regels en routines? Dit wordt omschreven onder de categorie acclimatisatie.

Met het verhuizen naar het pleeggezin komt er een einde aan de dagelijkse routine van het kind (Goodyer, 2016). Op basis van deze theorie is de categorie acclimatisatie tot stand gekomen.

### Tabel 16

#### *Voorbeelden Acclimatisatie*

Leren kennen/ Wennen	Contrast voorgeschiedenis
Leren kennen	Contrast met voorgeschiedenis eerder in het boek
Kent haar niet goed	Iets eerder niet hebben gehad/ eerste keer
Wennen	Regels niet snappen in context
	Het is hier anders als thuis

**Bestaanszekerheid:** Onder deze categorie wordt omschreven op welke manieren de bestaanszekerheid van kinderen naar voren wordt gebracht in de kinderboeken. Vragen of denken pleegkinderen bijvoorbeeld over hoelang zij nog in het pleeggezin moeten wonen? Of voelen pleegkinderen zich thuis in het pleeggezin?

Aan het begin van de pleegzorgplaatsing is het vaak nog niet duidelijk wanneer en of, het kind weer terug kan naar zijn ouders (Pleegzorg Nederland, 2022). Kinderen die nog niet weten waar zij zullen gaan opgroeien hebben te maken met bestaansonzekerheid (Choy & Schulze, 2009). Vinke en van de Mortel (2004) noemen het omgaan met bestaansonzekerheid als één van de specifieke ontwikkelingstaken die voor pleegkinderen van toepassing zijn. Steenbakkers et al. (2021) geven aan dat pleegkinderen positieve ervaringen hebben als zij het gevoel hebben te horen bij het pleeggezin. De codeereenheid complexiteit is inductief toegevoegd.

### Tabel 17

#### *Voorbeelden Bestaanszekerheid*

Onzekerheid	Complexiteit	Duidelijkheid
Vragen over duur pleegzorg	Zowel in het pleeggezin als thuis willen zijn	Dit is thuis/ voel me thuis

Denken aan duur pleegzorg	Wil liever thuis zijn, maar dit kan niet.	Erbij horen
	Ouder komt op bezoek, hoort hier niet.	Ik woon nu hier en dat is goed
	Pleegouders en pleegkind leren samen	Ik hoor bij mijn pleegouders en mijn ouders
	Wens dat ouder ook in pleeggezin komt te wonen.	

**Anders zijn:** Het gevoel anders te zijn als het pleeggezin.

Pleegkinderen geven aan graag gezien te worden als ‘gewone’ kinderen, maar zij beseffen ook dat de situatie waarin zij zich bevinden niet ‘gewoon’ is (Grietens, 2011; Aartsen en van Oosteren., 2020; Clé et al., 2022) Op basis van deze theorie is de categorie Anders Zijn opgesteld. Via inductieve strategieën is hier ook anders zijn door fysieke verschillen aan toegevoegd.

### Tabel 18

#### *Voorbeelden Anders Zijn*

Algemeen	Fysieke verschillen
Voel me anders	Ik ben anders dan jullie fysiek
Er niet bij horen in praktische of emotionele zin	Ik lijk niet op jullie Kan een ‘soort dier’ bij ander ‘soort dier’ horen?

**Specifieke problemen:** Welke specifieke problemen voor pleegkinderen worden in het boek beschreven?

De herkenning kan plaatsvinden doordat het pleegkind in het boek een soort gelijk probleem heeft als het kind (Georgios & Nadezda, 2022; Olsen, 1975; Pardeck & Pardeck, 1998; Sevinç, 2019). Pleegkinderen hebben regelmatig een verminderd vertrouwen in opvoeders (Singer et al., 2012; Van den Bergh & Weterings, 2007). Deze onzekerheid kan leiden tot een toename aan gedrags- of emotionele problemen bij het kind (Singer, 1996; Van den Bergh & Weterings, 2010; Weterings, 2000). Op basis van deze theorie is deductief de categorie specifieke problemen opgesteld met de codeereenheden gedragsproblematiek en

moeite met openheid. Moeiten in de omgang met anderen, eetproblematiek en slaapproblemen zijn inductief toegevoegd.

**Tabel 19**

*Voorbeelden Specifieke problemen*

Eetproblematiek	Slaapproblemen	Gedrags- problematiek	Moeite met openheid	Moeiten in omgang met anderen
Te veel eten of te weinig eten	Niet in slaap kunnen komen/ nachtmerries Bedplassen	Slaan/ schoppen, met spullen gooien. Zelf pesten/ plagen, Verzameldrang en of stelen. Piekeren, concentratie verliezen	Niet durven praten of vragen.	Anderen die het pleegkind pesten of plagen. Moeilijke vragen stellen aan pleegkind door anderen

**Oplossingen en coping strategieën**

**Coping:** Onder de categorie coping wordt omschreven welke oplossingen en coping strategieën **het pleegkind zelf** gebruikt om problemen op te lossen.

Het doel van bibliotherapie is het kind nieuwe inzichten op te laten doen naar aanleiding van het lezen van het boek en de strategieën die het personage gebruikt (Martell et al., 2013; Pardeck & Pardeck, 1998). Zodat het kind deze inzichten kan integreren op eigen problemen (Pardeck & Pardeck 1998). Op basis van deze theorie is de categorie oplossingen en coping strategieën tot stand gekomen. De codes zijn ontstaan op basis van *logica* (Schreier, 2012). De code troost door middel van een knuffel is op basis van inductieve strategieën toegevoegd.

**Regels:** Er vindt geen overlap plaats tussen de categorieën:

- Steun zoeken wordt alleen gecodeerd als dit niet duidelijk samen gaat met het uiten van emoties.
- Als er een knuffel betrokken is, wordt dit bij troost en steun d.m.v. een knuffel gecodeerd.

**Tabel 20***Voorbeelden Coping*

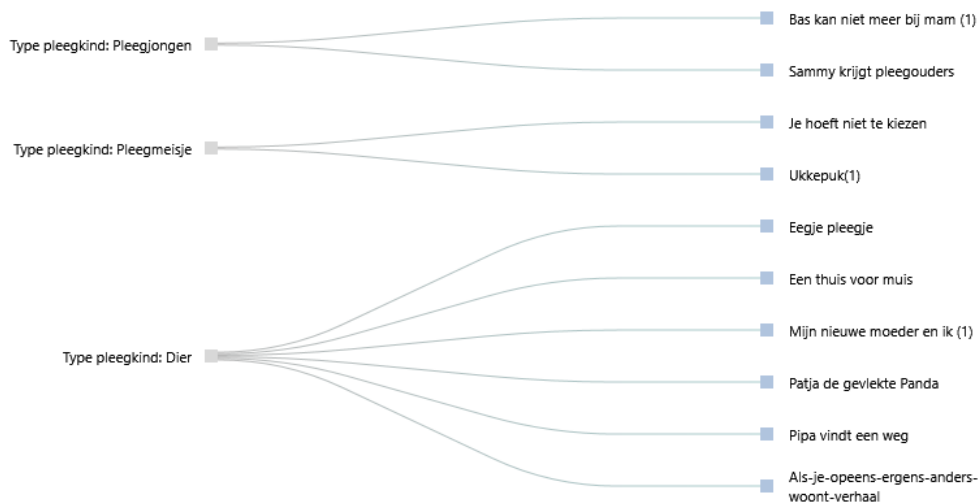
<i>Actief aanpakken en oplossen</i>	<i>Steun zoeken</i>	<i>Uiten van emoties</i>	<i>Geruststellende gedachten en plekken</i>	<i>Troost d.m.v. een Knuffel</i>
Iets actief doen/oplossen	Terug naar pleegouders/ander gaan	Ik voel me..	Geruststellende gedachten	Knuffel bij slapen
Oplossing van een ander accepteren en uitvoeren		Pleegkind uit desgevraagd gevoelens aan ander Pleegkind uit uit zichzelf gevoelens/afbeelding laat duidelijk gevoel zien	Maakt niet uit wat anderen denken Geruststellende/ fijne plek.	Knuffel op afbeelding dicht tegen pleegkind aan. Knuffel in tekst benoemd als steunbron

”

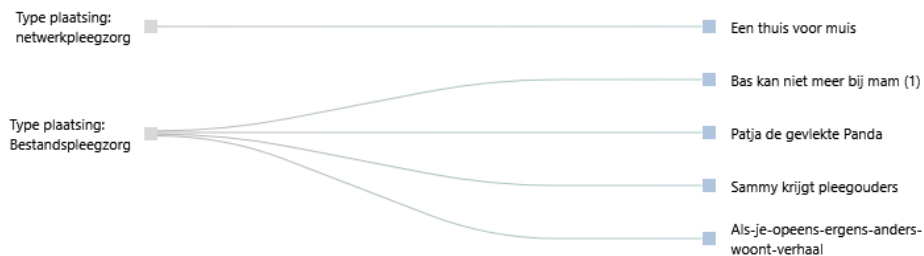
### Bijlage 3: Analyses kinderboeken

Onderstaand volgen de analyses van de kinderboeken per subcategorie. De analyses zijn afkomstig uit Atlas.Ti.23. De analyses van ‘Type pleegkind’, ‘Type plaatsing’ en ‘Variant’ worden weergegeven door middel van een *Sankey*. Dit geeft de meest overzichtelijke weergave aangezien er geen overlap is. De overige codeereenheden worden weergegeven middels een *tabel*. De tabel bij situatie geeft enkel het voorkomen in de boeken weer. De overige tabellen geven ook de relatieve rij frequenties weer. Deze laten zien hoeveel procent de codeereenheden aanwezig zijn in de kinderboeken ten opzichte van het totaal van de categorie. Des te hoger het percentage en donkerder de kleur, hoe vaker (relatief) de codeereenheid naar voren is gekomen in het boek.

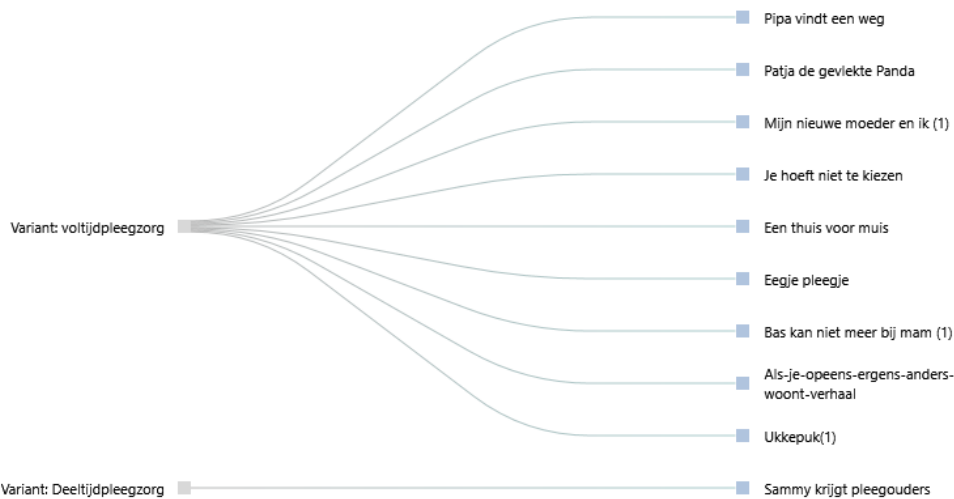
#### Type Pleegkind



#### Type Plaatsing



#### Variant



## Situatie

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 27	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◆ Situatie: langdurige plaatsing 2							1		1		2
◆ Situatie: start plaatsing 9	1	1	1	1	1	1	1	1		1	9
◆ Situatie: Uithuisplaatsing 6		1	1		1	1		1		1	6
◆ Situatie: Voorgeschiedenis 6		1			1	1	1	1		1	6
<b>Totals</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>23</b>

## Emoties

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 27	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◆ Emotie: Bang 29	1 20,00%	1 33,33%	1 33,33%	2 50,00%	1 50,00%		1 14,29%	3 37,50%	6 27,27%	13 30,95%	29 29,29%
◆ Emotie: Blij 29	1 20,00%		2 66,67%		1 50,00%	2 66,67%	2 28,57%	2 25,00%	7 31,82%	12 28,57%	29 29,29%
◆ Emotie: Boos 7	1 20,00%			1 25,00%					2 9,09%	3 7,14%	7 7,07%
◆ Emotie: schuldig 7	1 20,00%							1 12,50%	1 4,55%	4 9,52%	7 7,07%
◆ Emotie: Verdrietig 27	1 20,00%	2 66,67%		1 25,00%		1 33,33%	4 57,14%	2 25,00%	6 27,27%	10 23,81%	27 27,27%
<b>Totals</b>	<b>5</b> 100,00%	<b>3</b> 100,00%	<b>3</b> 100,00%	<b>4</b> 100,00%	<b>2</b> 100,00%	<b>3</b> 100,00%	<b>7</b> 100,00%	<b>8</b> 100,00%	<b>22</b> 100,00%	<b>42</b> 100,00%	<b>99</b> 100,00%

## Complexiteit in emoties

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 27	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◆ Complexiteit in gevoelens 12	1 8,33%						1 8,33%	2 16,67%	4 33,33%	4 33,33%	12 100,00%
<b>totals</b>	<b>1</b> 8,33%	<b>0</b> 0,00%	<b>0</b> 0,00%	<b>0</b> 0,00%	<b>0</b> 0,00%	<b>0</b> 0,00%	<b>1</b> 8,33%	<b>2</b> 16,67%	<b>4</b> 33,33%	<b>4</b> 33,33%	<b>12</b> 100,00%

## Gemis

	D 12: Eegje pleegje	D 13: Pipa vindt een weg	D 18: Ukkepek(1)	D 20: Patja de gevlekte Panda	D 21: Bas kan niet meer bij mam (1)	Code-Documer					
	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 27	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ Gemis 7	1 14,29%	1 14,29%					3 42,86%		1 14,29%	1 14,29%	7 100,00%
<b>Totals</b>	1 14,29%	1 14,29%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	3 42,86%	0 0,00%	1 14,29%	1 14,29%	7 100,00%

## Contact ouder

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ Contact ouder: bezoekregel... 6			1 16,67%		1 16,67%	1 16,67%				3 50,00%	6 100,00%
◇ Contact ouder: Weinig cont... 2								1 50,00%	1 50,00%		2 100,00%
<b>Totals</b>	0 0,00%	0 0,00%	1 12,50%	0 0,00%	1 12,50%	1 12,50%	0 0,00%	1 12,50%	1 12,50%	3 37,50%	8 100,00%

## Mening ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ mening ouders: beleving 7					1 14,29%	1 14,29%	1 14,29%	1 14,29%		3 42,86%	7 100,00%
◇ Mening ouders: Toestemmi... 5		1 20,00%			2 40,00%	1 20,00%			1 20,00%		5 100,00%
<b>Totals</b>	0 0,00%	1 8,33%	0 0,00%	0 0,00%	3 25,00%	2 16,67%	1 8,33%	1 8,33%	1 8,33%	3 25,00%	12 100,00%

## Acclimatisatie

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ Acclimatisatie: Wennen 3		1 33,33%			1 33,33%					1 33,33%	3 100,00%
◇ Acclimatisatie: contrast voo... 10		1 10,00%		1 10,00%	3 30,00%	1 10,00%	2 20,00%	2 20,00%			10 100,00%
<b>Totals</b>	0 0,00%	2 15,38%	0 0,00%	1 7,69%	4 30,77%	1 7,69%	2 15,38%	2 15,38%	0 0,00%	1 7,69%	13 100,00%

## Bestaanszekerheid

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ Bestaanszekerheid: complex... 17	1 5,88%	1 5,88%	4 23,53%	1 5,88%	3 17,65%	1 5,88%	1 5,88%		3 17,65%	2 11,76%	17 100,00%
◇ Bestaanszekerheid: duidelijk... 8		1 12,50%	1 12,50%	1 12,50%		2 25,00%		1 12,50%	1 12,50%	1 12,50%	8 100,00%
◇ Bestaanszekerheid: onzeker... 8		1 12,50%	1 12,50%	1 12,50%	1 12,50%				2 25,00%	2 25,00%	8 100,00%
<b>Totals</b>	1 3,03%	3 9,09%	6 18,18%	3 9,09%	4 12,12%	3 9,09%	1 3,03%	1 3,03%	6 18,18%	5 15,15%	33 100,00%

## Anders zijn

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals
◇ anders zijn 2		1 50,00%							1 50,00%		2 100,00%
◇ Anders zijn: fysieke verschill... 7		1 14,29%	1 14,29%	1 14,29%		1 14,29%	1 14,29%		1 14,29%	1 14,29%	7 100,00%
<b>Totals</b>	0 0,00%	2 22,22%	1 11,11%	1 11,11%	0 0,00%	1 11,11%	1 11,11%	0 0,00%	2 22,22%	1 11,11%	9 100,00%

## Specifieke problemen

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals	
◆ Specifiek probleem: Eten 2							1 50,00%		1 50,00%		2	100,00%
◆ Specifiek probleem: Gedrag... 7							2 28,57%		3 42,86%	2 28,57%	7	100,00%
◆ Specifiek probleem: Openh... 12					3 25,00%				5 41,67%	4 33,33%	12	100,00%
◆ specifieke problemen: omg... 3		1 33,33%							1 33,33%	1 33,33%	3	100,00%
◆ specifieke problemen: Slapen 5		1 20,00%			1 20,00%				1 20,00%	2 40,00%	5	100,00%
<b>Totals</b>	<b>0</b> 0,00%	<b>2</b> 6,90%	<b>0</b> 0,00%	<b>0</b> 0,00%	<b>4</b> 13,79%	<b>0</b> 0,00%	<b>3</b> 10,34%	<b>0</b> 0,00%	<b>11</b> 37,93%	<b>9</b> 31,03%	<b>29</b>	<b>100,00%</b>

## Oplossing & coping

	1: Als-je-... 13	2: Een t... 23	4: Je h... 17	5: Mijn... 19	7: Sam... 28	12: Eeg... 16	13: Pip... 26	18: Uk... 25	20: Patj... 54	21: Bas... 93	Totals	
◆ Oplossing en coping: Actief... 12		1 8,33% 33,3...	2 16,67% 10...	2 16,67% 28,...			1 8,33% 50,...		1 8,33% 25,0...	5 41,67% 27,...	12	100,00%
◆ Oplossing en coping: Gerus... 4				2 50,00% 28,...			1 25,00% 50...		1 25,00% 25...		4	100,00%
◆ Oplossing en coping: Gevo... 10	1 10,00% 100,...			1 10,00% 14,...					2 20,00% 50...	6 60,00% 33,...	10	100,00%
◆ Oplossing en coping: Knuffel 19		1 5,26% 33,3...		2 10,53% 28,...	4 21,05% 100,...			5 26,32% 10...		7 36,84% 38,...	19	100,00%
◆ Oplossing en coping: social... 1		1 100,00% 3...									1	100,00%
<b>Totals</b>	<b>1</b> 2,17% 100,0...	<b>3</b> 6,52% 100,...	<b>2</b> 4,35% 100...	<b>7</b> 15,22% 100...	<b>4</b> 8,70% 100,0...	<b>0</b> 0,00% 100,...	<b>2</b> 4,35% 100...	<b>5</b> 10,87% 10...	<b>4</b> 8,70% 100,...	<b>18</b> 39,13% 10...	<b>46</b>	<b>100,00%</b>



## Bijlage 4: Presentatie voor het werkveld

# Kinderboeken in de Pleegzorg

KINDERBOEKEN VOOR PLEEGKINDEREN VAN 2-6 JAAR

### UKKEPUK GAAT ERGENS ANDERS WONEN

*Dumoulin, A & Van Vliet, M*

Het kinderboek Ukkepuk omschrijft de voorgeschiedenis van Ukkepuk waarin onvoorspelbaarheid en alleen zijn in naar voren wordt gebracht. Het contrast tussen het wonen in het pleeggezin en de voorgeschiedenis is een belangrijk thema in het boek. Ukkepuk heeft weinig contact meer met haar ouders, maar weet wel dat haar ouders van haar houden.



Leeftijdsadvies: 1-7 jaar

### MIJN NIEUWE MOEDER EN IK

*Galindo, R*



Leeftijdsadvies: 4+

Het pleeggezin wordt gezien als het nieuwe gezin. Er wordt in het kinderboek niet gesproken over de ouders van het kind. Het pleegkind en de nieuwe moeder leren samen een gezin te zijn. Thema anders zijn komt naar voren, maar ook het normale dagelijkse leven: bijvoorbeeld door middel van het gehoorzamen van regels. Het kinderboek helpt het kind met geruststellende gedachten.

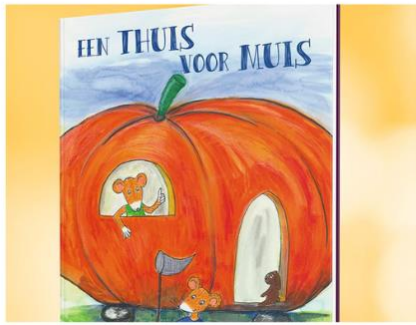
### ALS JE OPEENS ERGENS ANDERS WOONT

*Vos, S*

Een konijn herkent de emoties van anderen bij zichzelf. Geschikt kinderboek om met een pleegkind het gesprek te gaan over emoties. Geeft ook de complexiteit in emoties weer: gevoelens gaan heen en weer. Ook het thema bestaanszekerheid wordt besproken. Het pleegkind wil zowel thuis, als ook in het pleeggezin zijn.



Leeftijdsadvies: 2+



Leeftijdsadvies: 3+

## EEN THUIS VOOR MUIS

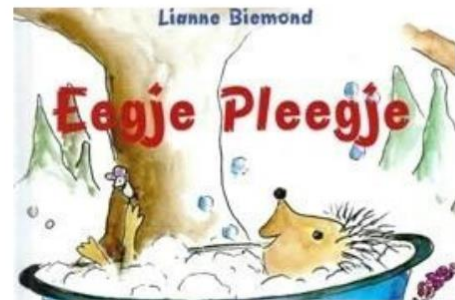
Haaren, Y

Een thuis voor muis vertelt het verhaal van een netwerkpleegzorgplaatsing. Muis gaat logeren bij zijn vriendin. Muis moet wennen aan zijn nieuwe gezin en dit moet ook zijn pleegbroer. Het thema pesten in het pleeggezin wordt zo bespreekbaar gemaakt. Muis is dapper. Muis leert dat hij er bij hoort, ondanks dat hij anders is.

## EEGJE PLEEGJE

Biemand, L

Eegje Pleegje bespreekt een doorlopende lijn van de voorgeschiedenis van Eegje naar de start in het pleeggezin. Ook gaat Eegje op bezoek bij haar moeder. Dit contact maakt haar erg blij. Eegje leert daarbij dat anders zijn niet erg is, iedereen is verschillend en dat maakt het juist ook leuk.



Leeftijdsadvies: 3-5



Leeftijdsadvies: 4-6

## JE HOEFT NIET TE KIEZEN

Selles- Ten Brinke, N

Lieke woont in een pleeggezin. Lieke leert in het boek dat zij zowel haar eigen moeder als haar pleegmoeder belangrijk mag vinden en dat zij niet tussen beide hoeft te kiezen.

Belangrijk thema is anders zijn als het pleeggezin. Ook komt Lieke haar mama bij haar in het pleeggezin op bezoek. Lieke vindt dit eerst raar: haar mama hoort hier niet. Maar leert uiteindelijk dat zij zowel haar pleegouders als haar moeder nodig heeft.

## PIPA VINDT EEN WEG

Ledegen, L & Jacobs, L

Pipa vindt een weg is een geschikt boek om eenzaamheid te bespreken. Ook heeft Pipa meerdere problemen: Pipa eet teveel en Pipa verzamelt spullen die niet van hemzelf zijn. De eenzaamheid en het gemis van de moeder van Pipa verdwijnen niet. Wel leert Pipa dat hij troost kan vinden, bij zijn pleegmama en zijn nieuwe vriendje: een gevonden muis, die ook alleen was. Pipa blijft langer in het pleeggezin wonen en over contact tussen Pipa en ouders wordt niet gesproken.



Leeftijdsadvies: 4+



## PATJA DE GEVLEKTE PANDA

Delfos, M

Patja is als baby bij haar pleegouders komen wonen, haar ouders kent ze niet. Ze is anders als haar pleeggezin en dit zorgt voor angst. Patja vindt het moeilijk open te zijn over haar probleem. Patja stopt zelfs even met eten en gebruikt spullen die niet van haar zelf zijn. Patja wordt ook gepest. Patja leert open te zijn naar haar pleegouders en dat het uiten van haar problemen en gevoelens helpt.



Leeftijdsadvies: 4-8

## BAS KAN NIET MEER BIJ MAMA WONEN

Kolle, D



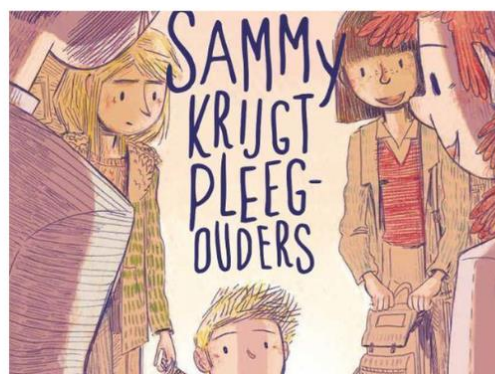
Leeftijdsadvies: 4-8

Veelzijdig boek met uitgebreide herkenbare beschrijvingen. Bas zijn voorgeschiedenis wordt besproken. Bas wordt uit huis geplaatst in het bijzijn van een hulpverlener en politie. Bas voelt zich angstig, verdrietig en in de war. Bas komt bij onbekende pleegouders terecht en kan zich eerst niet voorstellen dat hij zich hier blij kan gaan voelen. Bas schrikt als hij politie tegen komt op straat en leert in het pleeggezin omgaan met zijn emoties en deze te uiten. Bas gaat bij zijn moeder op bezoek op het kantoor van de hulpverlener. Zowel externe gedragsproblematiek, de omgang met anderen, als ook moeite met slapen, nachtmerries, en bedplassen komen aan de orde.

## SAMMY KRIJGT PLEEGOUDERS

Janssen, K

Sammy gaat samen met zijn moeder kennis maken bij zijn pleegouders. Het gaat om een deeltijdpleegzorgplaatsing. Sammy woont door de week in het pleeggezin en leert hier omgaan met het contrast tussen zijn thuissituatie en het pleeggezin. Sammy leert ook open te zijn en zijn gedachten en gevoelens te uiten. In de weekenden gaat Sammy terug naar zijn moeder. Sammy leert dat het thuis bij zijn moeder fijn is, maar dat het tegelijk ook fijn is in het pleeggezin.



Leeftijdsadvies: 5+

De inhoud van bovenstaande kinderboeken kan pleegkinderen mogelijk ondersteunen bij het wonen in het pleeggezin door middel van *herkenning*. Ook kunnen zij door het lezen van de kinderboeken nieuwe oplossingen en coping strategieën aangereikt krijgen. Het gezamenlijk lezen van het kinderboek kan de relatie met het kind versterken en ondersteunen bij het maken van contact\*.

Het is van belang dat het kinderboek zorgvuldig geselecteerd wordt en dat het gezamenlijk lezen op een goede manier wordt begeleid. Het wordt dan ook aangeraden om het lezen van het kinderboek zorgvuldig voor te bereiden\*.

Bovenstaande kinderboeken zijn geanalyseerd ten behoeve van een Masterthesis in het kader van de Master Orthopedagogiek, Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Mirjam Harkema-Mulder, december 2023.

\* Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1998). *Children in foster care and adoption: a guide to bibliotherapy*. Greenwood Press.